

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра менеджменту, маркетингу та економіки

Бакалаврська дипломна робота на тему:

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ
ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ВІННИЦЬКА
ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА»)»**

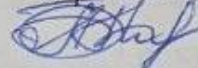
Виконав: студент 4 курсу, групи ЕК-206
спеціальності 051 «Економіка»

(шифр і назва спеціальності)

Маренчук-Грішанок А.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доц. каф. ММЕ

 Благодир Л.М.

(прізвище та ініціали)

« 13 » серпня 2024 р.

Рецензент: к.е.н., доц. каф. ФІМ

 Ткачук Л.М.

(прізвище та ініціали)

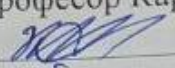
« 14 » серпня 2024 р.

Допущено до захисту

Зав. кафедри Карачина Н.П.

« 17 » серпня 2024 р.

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра менеджменту, маркетингу та економіки
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 051 – «Економіка»
Освітньо-професійна програма – Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ММЕ
д.е.н., професор Карачина Н.П.

« 15 » Березня 20 24 р.

З А В Д А Н Н Я **НА БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Маренчуку-Грішанку Андрію Сергійовичу
(прізвище, ім'я, ініціали)

1. Тема роботи: Забезпечення ефективності управління витратами на підприємствах харчової промисловості (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницька харчосмакова фабрика»)

Керівник роботи: Благодир Лілія Миколаївна, к.е.н., доц. каф. ММЕ
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ВНТУ від «11» березня 2024 року №80.

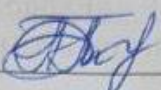
2. Строк подання студентом роботи: 5 червня 2024 р.

3. Вихідні дані роботи: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Додаток Б).

4. Зміст текстової частини: 1 Теоретичні основи управління витратами на підприємствах харчової промисловості. 2 Аналіз діяльності ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика». 3 Удосконалення системи управління витратами на ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика»

5. Перелік ілюстративного матеріалу: рисунки: Візуалізація динаміки основних витрат підприємства 2021-2023 роки, Загальна структура активів ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика»; таблиці: трактування поняття “витрати” в національних стандартах бухгалтерського обліку, визначення сутності поняття “витрати” у працях сучасних вчених, групування витрат за класифікаційними ознаками, порівняння підходів до управління витратами, основні показники ефективності управління витратами на підприємствах харчової промисловості, Основні елементи витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, Оцінка структури виробничих витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, Основні фінансово-господарські показники ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”.

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	Благодир Л.М., к.е.н. доц. каф. ММЕ		

7. Дата видачі завдання: «15» березня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів бакалаврської дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Формування та затвердження теми бакалаврської дипломної роботи (БДР)	Вересень	
2	Виконання спеціальної частини БДР. Перший рубіжний контроль виконання БДР. (1-й розділ БДР)	Жовтень-січень	
3	Виконання спеціальної частини БДР. Другий рубіжний контроль виконання БДР. (2-й розділ БДР)	Лютий-квітень	
4	Виконання спеціальної частини БДР. Третій рубіжний контроль виконання БДР. (3-й розділ БДР)	Квітень-травень	
5	Нормоконтроль БДР. Попередній захист БДР	1-а декада червня	
6	Рецензування БДР	2-а декада червня	
7	Захист БДР	2,3-я декада червня(за графіком)	

Студент

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

Маренчук-Грішанок А. С.

Благодир Л.М.

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська дипломна робота складається з 114 сторінок формату А4, на яких є 2 рисунки, 16 таблиць, список використаних джерел містить 32 найменувань.

У розділі 1 дипломної роботи досліджено теоретичні аспекти забезпечення ефективності управління витратами на підприємстві, складові управління витратами, види, та класифікацію. Дослідження охоплює різні аспекти управління витратами, визначає їх роль і значення у загальній системі управління підприємством.

У розділі 2 проведено комплексний аналіз діяльності підприємства ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, а саме наведено загальну характеристику, конкурентне середовище, основні фінансові показники, проаналізовано фактичний стан підприємства на макро-, мікро- рівнях, проаналізовані витрати підприємства та оцінку системи управління ними на підприємстві.

У розділі 3 обґрунтовано пропозиції щодо забезпечення ефективного управління витратами на підприємстві ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, а саме запропоновано впровадження систем WMS, TMS, EDI, JIT, Procurement Management Systems, Lean Manufacturing, та систем аналізу ABC, XYZ. Розраховано ефективність впровадження та описано висновок такої пропозиції.

Ключові слова: управління витратами, харчова промисловість, оптимізація витрат, економічна ефективність, фінансові результати.

ANNOUNCEMENT

The bachelor's thesis consists of 114 pages of A4 format, which includes 2 figures, 16 tables, the list of references contains __ titles.

Section 1 of the thesis examines the theoretical aspects of ensuring the effectiveness of cost management at the enterprise, the components of cost management, types, and classification. The study covers various aspects of cost management, defines their role and importance in the overall enterprise management system.

In Section 2, a comprehensive analysis of the activities of the enterprise PJSC “Vinnytsia Food and Gustatory Factory” is carried out, namely, a general description, competitive environment, key financial indicators, analysis of the actual state of the enterprise at the macro- and micro-levels, analysis of the enterprise's costs and assessment of the cost management system at the enterprise.

Section 3 substantiates the proposals for ensuring effective cost management at the enterprise of PJSC “Vinnytsia Food and Gustatory Factory”, namely, the introduction of WMS, TMS, EDI, JIT, Procurement Management Systems, Lean Manufacturing, and ABC, XYZ analysis systems. The efficiency of implementation is calculated and the conclusion of such a proposal is described.

Keywords: cost management, food industry, cost optimization, economic efficiency, financial results.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	5
1.1 Сутність та класифікація витрат на підприємстві	5
1.2 Підходи до управління витратами у харчовій промисловості та їх ефективність	14
1.3 Аналіз сучасних тенденцій управління витратами у харчовій промисловості	23
2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ “ВІННИЦЬКА ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА”	33
2.1 Загальна характеристика підприємства	33
2.2 Аналіз структури та динаміки витрат підприємства	43
2.3 Оцінка системи управління витратами на підприємстві	52
3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПРАТ “ВІННИЦЬКА ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА”	68
3.1 Пропозиції щодо оптимізації витрат підприємства	68
3.2 Оцінка економічного ефекту від впроваджених заходів	79
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	91
ДОДАТОК А (обов’язковий). Протокол перевірки бакалаврської кваліфікаційної роботи	92
ДОДАТОК Б (обов’язковий). Фінансова звітність підприємства ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021-2023 роки	93
ДОДАТОК В (обов’язковий). Ілюстративний матеріал	103

ВСТУП

Актуальність теми управління витратами на підприємствах харчової промисловості значно зросла в умовах сучасного ринкового середовища, яке характеризується високим рівнем конкуренції та нестабільністю економічних умов. Для ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” ефективне управління витратами є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку. Враховуючи сучасні виклики, такі як зростання вартості сировини та енергоносіїв, підприємству необхідно постійно вдосконалювати систему управління витратами для досягнення стабільного фінансового результату.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів управління витратами проводилося багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, значний внесок у розвиток цієї проблематики зробили такі вчені, як Бабіченко В.В., Слободян Н.Г., Косташ Т.В., Михалків А.А., Сідуна В.А., Турила А.М., Христенко Л.М., Р. Купер, Г. Нільссен, Д. Шенк, Д. Нортон, Р. Каплан. Проте, незважаючи на численні дослідження, питання вдосконалення системи управління витратами на конкретних підприємствах харчової промисловості, таких як ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, залишаються актуальними.

Мета дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення системи управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” з використанням сучасних методологій. Для досягнення цієї мети поставлено наступні *завдання*: проаналізувати теоретичні основи управління витратами; дослідити сучасний стан системи управління витратами на підприємстві; визначити основні проблеми та резерви удосконалення управління витратами; розробити рекомендації щодо впровадження методологій Activity-Based Costing, Procurement Management Systems, Lean Management та інших.

Об'єктом дослідження є процес управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”, а *предметом дослідження* – теоретичні та прикладні аспекти вдосконалення системи управління витратами на підприємстві.

Методи дослідження, використані у роботі, включають аналіз та синтез, порівняння, системний підхід та економіко-математичне моделювання. Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, статистичні дані, наукова та навчально-методична література, а також дані звітності ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для підвищення ефективності управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” та інших аналогічних підприємствах харчової промисловості. Використання сучасних методологій дозволить не лише знизити витрати, але й підвищити якість управлінських рішень, що сприятиме загальному покращенню фінансових результатів підприємства.

Апробація результатів бакалаврської кваліфікаційної роботи. Результати дослідження доповідались на міжнародній науково-практичній конференції: Маренчук-Грішанок А. Забезпечення ефективності управління витратами на підприємстві. Матеріали міжнародної науково-технічної конференції “Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2024)”, Вінниця, 20 травня 2024 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2024/paper/view/21619>

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

1.1 Сутність та класифікація витрат на підприємстві

Витрати підприємства мають вагомe значення для його діяльності. Як складна економічна категорія, витрати впливають на загальну ефективність функціонування підприємства та на його фінансові результати.

Витрати є основою для формування цінової політики господарюючих суб'єктів, відображають рівень технологічного розвитку та організації виробництва. Особливо актуальним питання витрат є для українських підприємств, які зараз знаходяться на етапі реструктуризації та адаптації до ринкових умов з урахуванням міжнародних стандартів та правил.

Різним аспектам даної проблеми присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: Бабіченко В.В., Слободян Н.Г., Косташ Т.В., Михалків А.А., Сідуна В.А., Турила А.М., Христенко Л.М., Р. Купер, Г. Нільссен, Д. Шенк, Д. Нортон, Р. Каплан.

Для успішного управління витратами підприємства необхідне точне і однозначне розуміння понять “затрати” і “витрати”. На сьогодні немає єдиного підходу до визначення цих понять, тому вчені, фахівці та практики інтерпретують їх по-різному. Це ж стосується і української, і зарубіжної наукової літератури. В таблиці 1.1 наведені трактування поняття “витрати” в національних і міжнародних стандартах бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.1 — Трактування поняття “витрати” в національних стандартах бухгалтерського обліку[1, С. 67].

Стандарт	Визначення
1	2
П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”[4]	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)

Продовження таблиці 1.1

1	2
П(С)БО 16 “Витрати”[5]	Витрати – або зменшення активів, або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
МСБО[33]	Витрати – зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду, що відбувається у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов’язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Згідно Податкового кодексу України	Витрати – це сума будь - яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах. Такі витрати спрямовані на здійснення господарської діяльності платника податку (підприємця)

У вітчизняній економічній літературі поняття “витрати” трактуються неоднозначно. Найчастіше зустрічаються два підходи: витрати як економічні виплати і витрати, що формують вартість продукції. Кембелл Р. Макконнелл і Стенлі Л. Брю наголошують, що економісти розглядають витрати з точки зору обмеженості ресурсів і їх альтернативного використання. О. Шмаленбах визначив затрати без зв’язку з грошовими потоками, тоді як Г. Кох розглядав їх як фактичні грошові витрати за отримані блага.

Автори “Економікс” К. Макконнелл і С. Брю у межах маржиналістського підходу визначають витрати як виплати, які підприємство має здійснити, або доходи, які воно зобов’язане забезпечити постачальникам ресурсів, щоб відвернути ці ресурси від альтернативного використання[2]. Цей підхід є ключовим для прийняття управлінських рішень щодо виробництва та цінової політики.

Визначення сутності поняття “витрати” як економічної категорії представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 — Визначення сутності поняття “витрати” у працях сучасних вчених

Автор	Визначення поняття “витрати”
1	2
Бабіченко В. В.	Витрати - це сукупність економічних витрат, пов’язаних з бюджетуванням у фінансовому плануванні.

Продовження таблиці 1.2

1	2
Слободян Н. Г.	Витрати - це ресурси, витрачені на виробництво продукції та послуг, що впливають на ціноутворення та конкурентоспроможність.
Косташ Т. В.	Витрати - це виплати, які підприємство має здійснити, щоб залучити ресурси від альтернативного використання.
Михалків А. А.	Витрати - це грошові потоки, пов'язані з отриманням благ і послуг для діяльності підприємства.
Сідуна В.А.	Витрати - це економічні виплати та витрати, що формують вартість продукції та послуг.
Турило А.М.	Витрати - це сукупність постійних, змінних, прямих та непрямих витрат, пов'язаних з діяльністю підприємства.
Христенко Л.М.	Витрати - це сукупність витрат, що враховуються при калькулюванні собівартості продукції.
Р. Купер	Витрати - це ресурси, витрачені на конкретні види діяльності, визначені за методом Activity-Based Costing (ABC).
Г. Нільссен	Витрати - це економічні ресурси, витрачені на управління та контроль витрат у межах управлінського обліку.
Д. Шенк	Витрати - це стратегічні виплати, необхідні для підтримки конкурентоспроможності підприємства.
Д. Нортон	Витрати - це економічні ресурси, які враховуються в системі Balanced Scorecard для стратегічного управління.
Р. Каплан	Витрати - це ресурси, витрачені на виробництво та операційну діяльність, визначені за методом Activity-Based Costing (ABC).

Витрати є ширшим поняттям і охоплюють усі грошові витрати, що здійснюються підприємством для забезпечення своєї діяльності. Це включає поточні та капітальні витрати. Поточні витрати охоплюють щоденні витрати на заробітну плату, оренду приміщень, закупівлю матеріалів, оплату енергоресурсів та інші регулярні платежі, необхідні для підтримання операційної діяльності компанії. Капітальні витрати, з іншого боку, стосуються інвестицій у довгострокові активи, такі як будівлі, машини, обладнання, які мають тривалий період використання і впливають на фінансові результати підприємства на довгострокову перспективу.

Окрім цього, витрати можуть бути класифіковані на прямі та непрямі. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом конкретного продукту чи наданням послуги, наприклад, витрати на сировину або оплату праці робітників, залучених до виробництва. Непрямі витрати, натомість, не можна безпосередньо віднести до конкретного продукту; вони включають загальні адміністративні витрати, витрати на маркетинг та управлінські витрати.

Затрати, у свою чергу, є вужчим поняттям і стосуються суто виробничого процесу. Це ресурси, які використовуються в процесі виробництва продукції або надання послуг, незалежно від їх грошового еквівалента. Затрати включають не лише вартість використаних матеріалів, але й затрати праці, амортизацію обладнання, енерговитрати та інші витрати, пов'язані безпосередньо з виробництвом.

Таким чином, можна сказати, що витрати охоплюють всі фінансові витрати підприємства, тоді як затрати фокусуються виключно на виробничому процесі і можуть бути виражені як у грошовій, так і у натуральній формі. Це розмежування дозволяє більш детально аналізувати діяльність підприємства, розуміти структуру витрат і ефективніше управляти ресурсами.

Розуміння різниці між витратами та затратами є ключовим для розробки фінансових стратегій, оптимізації виробничих процесів та підвищення загальної ефективності підприємства.

Одним із основних підходів до аналізу витрат виробництва є їх класифікація на постійні та змінні витрати. Постійні витрати залишаються незмінними незалежно від обсягу виробництва, тоді як змінні витрати змінюються пропорційно до змін обсягів виробництва. Ця класифікація дозволяє економістам та менеджерам більш точно планувати витрати та оцінювати фінансові ризики, пов'язані з коливаннями виробничих обсягів.

Науковці також розрізняють прямі та непрямі витрати. Прямі витрати можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного продукту чи послуги, тоді як непрямі витрати пов'язані з загальною діяльністю компанії та потребують розподілу між різними продуктами. Така деталізація витрат є важливою для точного обліку та

аналізу собівартості продукції, що, в свою чергу, впливає на формування цінової політики підприємства.

Особливе значення має також розрізнення явних і неявних витрат. Явні витрати відображаються у фінансових звітах та є безпосередніми грошовими витратами, такими як заробітна плата, оренда та закупівля матеріалів. Неявні витрати, натомість, включають витрати альтернативних можливостей, які не відображаються у бухгалтерській звітності, але мають важливе значення для стратегічного планування. Врахування неявних витрат дозволяє більш об'єктивно оцінити економічну ефективність різних управлінських рішень.

Науковці використовують різні методи аналізу витрат для оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності діяльності підприємств. Один із найпоширеніших методів - маржинальний аналіз, який дозволяє визначити вплив змін обсягів виробництва на загальні витрати та прибуток. Аналіз беззбитковості, або точка беззбитковості, допомагає визначити обсяг виробництва, при якому доходи від продажів повністю покривають всі витрати, що є критично важливим для прийняття рішень про розширення виробництва або впровадження нових продуктів.

Аналіз структури витрат є ще одним важливим інструментом для економістів. Він дозволяє детально розглянути складові частини витрат та ідентифікувати можливості для їх оптимізації. Наприклад, виявлення високих витрат на сировину може стимулювати пошук більш ефективних постачальників або альтернативних матеріалів.

Загалом, економічне розуміння витрат виробництва є ключовим елементом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення фінансової стійкості підприємства. Глибокий аналіз витрат дозволяє виявити резерви для підвищення ефективності, оптимізувати виробничі процеси та розробляти стратегії, що сприяють стійкому розвитку бізнесу. Ретельне планування та контроль витрат є необхідними умовами для успішної діяльності в умовах ринкової економіки, де конкуренція та динамічні зміни вимагають постійної адаптації та вдосконалення управлінських підходів.

В останні роки значення виробничих витрат набуло особливої актуальності в умовах глобальних економічних змін та викликів. Зростання цін на сировину, коливання валютних курсів, зміни в трудовому законодавстві, вплив пандемії COVID-19 та повномасштабна війна спричинили серйозні зрушення у структурі витрат підприємств. Розуміння і управління виробничими витратами стали критичними аспектами для збереження конкурентоспроможності та фінансової стійкості компаній.

Одним із головних факторів, що вплинули на виробничі витрати, є зміни в глобальних ланцюгах постачання. Багато підприємств зіткнулися з перебоями у постачанні сировини та компонентів, що призвело до затримок у виробництві та зростання витрат. У відповідь компанії змушені були переоцінити свої постачальницькі стратегії, шукаючи більш надійні та гнучкі варіанти постачання. Це включало диверсифікацію постачальників, збільшення запасів і розробку нових логістичних рішень.

Крім того, зростання вартості енергоносіїв стало значним фактором впливу на виробничі витрати. Підвищення цін на нафту, газ та електроенергію призвело до зростання операційних витрат у багатьох галузях. Це спонукало підприємства до впровадження енергоефективних технологій та інвестицій у відновлювані джерела енергії, що дозволило зменшити залежність від традиційних енергоносіїв та знизити витрати у довгостроковій перспективі.

Не менш важливим чинником стало підвищення витрат на робочу силу. Зміни в трудовому законодавстві, спрямовані на підвищення мінімальної заробітної плати та покращення умов праці, привели до зростання витрат на оплату праці. Це змусило підприємства шукати способи підвищення продуктивності праці через автоматизацію та модернізацію виробничих процесів. Інвестиції в нові технології, такі як робототехніка та штучний інтелект, стали важливим інструментом для зменшення витрат на робочу силу і підвищення загальної ефективності виробництва.

Поява різних видів витрат пов'язана з зміною розміру і рівня витрат під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Питання класифікації виробничих витрат в економічній теорії досліджувалося протягом тривалого часу, але єдиної класифікації, яка б задовольняла інформаційні потреби користувачів, досі не розроблено. В практичній діяльності використовуються різні класифікації витрат, з певними відмінностями в різних країнах світу. Важливо вибрати класифікацію витрат виробництва, яка найбільш повно відповідає завданням дослідження та напрямкам їх реалізації в системі управління.

Класифікація, в загальному розумінні, є одним із методів пізнання та вивчення об'єктів, який полягає в розподілі досліджуваних об'єктів на класи на основі визначених загальних властивостей та закономірних зв'язків між ними. Дослідження наукових підходів до класифікації витрат є доцільним, оскільки науково обґрунтоване групування витрат за однорідними ознаками важливе для обліку, аналізу, контролю, планування та прийняття управлінських рішень у процесі виробництва продукції[3].

Виробничі витрати є ключовим аспектом управління будь-яким підприємством. Розуміння та ефективне управління цими витратами є важливим для забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Класифікація витрат дозволяє систематизувати їх за різними ознаками, що спрощує аналіз і контроль. У цій статті ми розглянемо основні ознаки класифікації виробничих витрат і їх групування.

Класифікація витрат включає кілька ключових ознак, кожна з яких дозволяє підприємствам по-різному систематизувати і аналізувати витрати. Таблиця 1.3 допомагає зрозуміти, як класифікуються виробничі витрати за різними ознаками.

Таблиця 1.3 — Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групування витрат
1	2
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати, Непрямі витрати
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на основну продукцію, Витрати на побічну продукцію, Витрати на роботи, Витрати на послуги
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали, Заробітна плата, Відрахування на соціальні заходи, Амортизація, Інші витрати

Продовження таблиці 1.3

1	2
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати, Витрати на оплату праці, Відрахування на соціальні заходи, Амортизація, Інші
За місцем виникнення витрат	Виробничі підрозділи, Адміністративні підрозділи, Збутові підрозділи
За календарними періодами	Поточні витрати, Одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати, Адміністративні витрати, Витрати на збут, Інші витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати, Непродуктивні витрати

За способом перенесення вартості на продукцію: ця класифікація розділяє витрати на прямі і непрямі. Прямі витрати можна безпосередньо віднести до конкретного продукту або послуги. Вони включають витрати на сировину, матеріали та оплату праці працівників, безпосередньо залучених у виробництво. Непрямі витрати, натомість, не можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного продукту і розподіляються на всі продукти або послуги. Це можуть бути витрати на утримання виробничих приміщень, адміністративні витрати тощо.

За видами продукції (робіт, послуг): за цією ознакою витрати поділяються на витрати на основну продукцію, побічну продукцію, роботи та послуги. Це дозволяє підприємству більш точно визначити витрати, пов'язані з виробництвом різних видів продукції або наданням послуг, і відповідно управляти ними.

За статтями калькуляції: ця класифікація включає витрати, розділені на статті, такі як сировина і матеріали, заробітна плата, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші витрати. Такий підхід дозволяє деталізувати витрати за основними складовими, що полегшує їх аналіз та управління.

За економічним змістом (елементами витрат): витрати класифікуються за економічними елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші витрати. Ця класифікація дає

змогу оцінити витрати за їх економічним змістом і структурувати їх для подальшого аналізу.

За місцем виникнення витрат: витрати поділяються за місцем їх виникнення: виробничі підрозділи, адміністративні підрозділи та збутові підрозділи. Це дозволяє визначити, де саме виникають витрати, і відповідно оптимізувати діяльність цих підрозділів.

За календарними періодами: ця класифікація розрізняє витрати на поточні та одноразові. Поточні витрати здійснюються регулярно і включають витрати на оплату праці, сировину, енергію тощо. Одноразові витрати включають витрати на придбання основних засобів, таких як обладнання та машини.

За функціями управління: витрати поділяються за функціями управління на виробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати. Це дозволяє оцінити витрати в розрізі функцій управління і більш ефективно ними керувати.

В залежності від доцільності їх здійснення: за цією ознакою витрати поділяються на продуктивні та непродуктивні. Продуктивні витрати сприяють створенню додаткової вартості, тоді як непродуктивні витрати не приносять безпосередньої користі і можуть бути зменшені або усунені[37].

Класифікація виробничих витрат є важливим інструментом для управління підприємством. Вона дозволяє систематизувати витрати, полегшує їх аналіз та контроль, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Правильне розуміння та використання класифікації витрат допомагає підприємствам підвищувати ефективність виробничих процесів, знижувати витрати та досягати фінансової стабільності.

Отже, виробничі витрати є невід'ємною частиною економічної діяльності будь-якого підприємства. Їхнє розуміння, класифікація та ефективне управління є критично важливими для забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності та успіху підприємства на ринку.

Зокрема, класифікація витрат за способом перенесення вартості на продукцію, за видами продукції, за статтями калькуляції, за економічним змістом, за місцем

виникнення, за календарними періодами, за функціями управління та в залежності від доцільності їх здійснення, допомагає підприємствам у визначенні витрат, що мають безпосередній вплив на виробництво та операційну діяльність.

1.2 Підходи до управління витратами у харчовій промисловості та їх ефективність

Харчова промисловість є важливою складовою агропромислового та промислового секторів і протягом багатьох років займає провідне місце у структурі промислового виробництва України.

В умовах економічної кризи, хаотичного переходу до нерегульованого ринку, втрати державного контролю над економічними процесами, недосконалого законодавства щодо приватизації, а також значного подорожчання енергетичних і матеріальних ресурсів, собівартість продукції значно зросла, що призвело до збитковості багатьох підприємств. Це підкреслює необхідність постійного вдосконалення системи управління витратами для оптимізації рівня витрат і забезпечення їх стабільного зниження. В цьому контексті особливої ваги набуває розробка та вдосконалення методів управління витратами.

Управління витратами у харчовій промисловості є надзвичайно важливим аспектом діяльності підприємств, оскільки забезпечує їх фінансову стійкість та конкурентоспроможність. В умовах постійних змін на ринку, зростання цін на сировину, енергоносії та робочу силу, підприємства змушені шукати ефективні способи оптимізації витрат. Застосування різних підходів до управління витратами дозволяє підприємствам адаптуватися до цих змін і підвищувати ефективність виробничих процесів.

Управління витратами включає в себе планування, облік, аналіз та контроль витрат з метою забезпечення максимальної ефективності використання ресурсів.

Традиційні методи обліку витрат:

1. Калькулювання собівартості: цей метод дозволяє підприємствам визначати повну вартість виробництва одиниці продукції, включаючи всі прямі та непрямі витрати.

2. Маржинальний аналіз: використовується для аналізу взаємозв'язку між витратами, обсягами виробництва та прибутком. Дозволяє визначити точку беззбитковості та оптимальний обсяг виробництва.

3. Аналіз беззбитковості: допомагає визначити мінімальний обсяг виробництва, при якому доходи підприємства покривають всі витрати. Цей метод є важливим інструментом для планування та оцінки фінансових ризиків.

4. Бюджетування та контроль витрат: дозволяє підприємствам планувати свої витрати та контролювати їх виконання протягом визначеного періоду. Це забезпечує ефективний розподіл ресурсів і допомагає уникнути перевитрат.

Сучасні підходи до управління витратами:

1. Управління витратами на основі діяльності (Activity-Based Costing, ABC). Цей метод дозволяє точніше розподіляти непрямі витрати на основі конкретних видів діяльності, що сприяє більш точному визначенню собівартості продукції.

2. Цільове калькулювання (Target Costing). Цільове калькулювання допомагає встановити цільові витрати на продукцію на основі ринкової ціни та бажаного прибутку. Це стимулює підприємства шукати способи зниження витрат на етапі проектування продукції.

3. Управління витратами по життєвому циклу (Life Cycle Costing). Цей метод враховує всі витрати, пов'язані з продуктом протягом усього його життєвого циклу, від розробки до утилізації. Це дозволяє підприємствам приймати стратегічні рішення щодо інвестицій у нові продукти.

4. Бережливе виробництво (Lean Manufacturing). Бережливе виробництво спрямоване на зменшення витрат та підвищення ефективності виробничих процесів шляхом оптимізації ресурсів та скорочення непотрібних операцій.

5. Управління витратами на основі контролінгу. Контролінг дозволяє здійснювати комплексний контроль та управління витратами, використовуючи інтегровані інформаційні системи та аналітичні інструменти[13].

Підходи до управління витратами у харчовій промисловості є різноманітними і включають як традиційні, так і сучасні методи. Кожен з них має свої переваги та недоліки розглянуті у таблиці 1.4 і вибір конкретного підходу залежить від специфіки підприємства, його цілей та наявних ресурсів.

Таблиця 1.4 — Порівняння підходів до управління витратами.

Підхід до управління витратами	Опис	Переваги	Недоліки
Калькулювання собівартості	Визначення повної вартості виробництва одиниці продукції	Точний облік всіх витрат	Складність обліку та потреба в точних даних
Маржинальний аналіз	Аналіз взаємозв'язку між витратами, обсягами виробництва та прибутком	Допомагає визначити точку беззбитковості	Не враховує всі непрямі витрати
Activity-Based Costing (ABC)	Розподіл непрямих витрат на основі конкретних видів діяльності	Точніше визначення собівартості продукції	Високі витрати на впровадження та підтримку
Цільове калькулювання (Target Costing)	Встановлення цільових витрат на продукцію	Стимулює зниження витрат на етапі проектування	Складність прогнозування ринкових цін
Управління витратами по життєвому циклу (LCC)	Врахування всіх витрат протягом життєвого циклу продукту	Стратегічний підхід до управління витратами	Потребує детального аналізу на всіх етапах циклу
Бережливе виробництво (Lean Manufacturing)	Зменшення втрат та підвищення ефективності	Оптимізація ресурсів, зниження витрат	Може вимагати значних змін у виробничих процесах
Управління витратами на основі контролінгу	Комплексний контроль та управління витратами	Інтегровані системи управління, ефективний моніторинг	Високі витрати на впровадження аналітичних систем

Підходи до управління витратами у харчовій промисловості є різноманітними і включають як традиційні, так і сучасні методи. Кожен з них має свої переваги та недоліки, і вибір конкретного підходу залежить від специфіки підприємства, його цілей та наявних ресурсів. Ефективне управління витратами дозволяє підприємствам знижувати витрати, підвищувати продуктивність і забезпечувати фінансову стабільність у умовах конкурентного ринку.

Інформаційні технології в управлінні витратами у харчовій промисловості.

ERP (Enterprise Resource Planning) системи стали невід'ємною частиною сучасного управління витратами у харчовій промисловості. Вони забезпечують інтеграцію всіх основних бізнес-процесів, включаючи фінансовий облік, управління запасами, виробництво, постачання та збут. Використання ERP-систем дозволяє підприємствам отримувати точні та своєчасні дані про витрати, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Переваги ERP-систем:

Інтеграція даних: ERP-системи об'єднують дані з різних функціональних областей підприємства, забезпечуючи цілісне бачення витрат.

Автоматизація обліку: завдяки автоматизації знижується ризик людських помилок і підвищується точність облікових записів.

Реальний час: можливість отримання даних у реальному часі сприяє оперативному реагуванню на зміни ринкових умов.

Автоматизація облікових процесів є важливою складовою управління витратами, що забезпечує підвищення ефективності та точності фінансових операцій. Використання спеціалізованих програмних рішень дозволяє автоматизувати рутинні завдання, такі як облік запасів, розрахунок заробітної плати, обробка рахунків і нарахування амортизації.

Переваги автоматизації облікових процесів:

Підвищення продуктивності: Звільнення працівників від рутинних задач дозволяє зосередитися на більш стратегічних завданнях.

Точність даних: зниження ризику помилок при ручному введенні даних сприяє підвищенню точності фінансових звітів.

Швидкість обробки: автоматизація прискорює процеси обробки інформації, що дозволяє оперативно отримувати необхідні дані.

Аналітичні інструменти відіграють важливу роль у управлінні витратами, дозволяючи підприємствам аналізувати великі обсяги даних і робити прогнози на основі отриманих результатів. Сучасні системи бізнес-аналітики (BI) та інструменти для аналізу великих даних (Big Data) допомагають виявляти тренди, прогнозувати витрати та оцінювати ефективність управлінських рішень.

Переваги аналітичних інструментів:

Виявлення трендів: аналіз історичних даних дозволяє виявляти тренди та закономірності у витратах.

Прогнозування витрат: можливість прогнозувати майбутні витрати на основі аналітичних даних.

Оцінка ефективності: інструменти BI дозволяють оцінювати ефективність управлінських рішень та виявляти області для покращення[37].

Отже, інформаційні технології відіграють вирішальну роль у сучасному управлінні витратами у харчовій промисловості. Використання ERP-систем, автоматизація облікових процесів та застосування аналітичних інструментів дозволяють підприємствам підвищувати точність обліку, швидкість обробки інформації та ефективність управлінських рішень. Завдяки цим технологіям, підприємства можуть оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність та забезпечувати фінансову стабільність в умовах постійних змін ринкових умов.

Ефективна система управління витратами є невід'ємною частиною успішної діяльності будь-якого підприємства, зокрема у харчовій промисловості. Така система дозволяє не лише контролювати і знижувати витрати, але й приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності підприємства.

Принципи ефективної системи управління витратами:

Ефективна система управління витратами ґрунтується на дотриманні певних принципів. Ці принципи – це сукупність правил, положень і норм, спрямованих на

оптимізацію витрат підприємства. До загальних принципів управління витратами належать:

1. Системний підхід до організації та ведення системи управління витратами, який передбачає стратегічне й оперативне планування, облік та контроль виробничих витрат і продукції, а також оцінку роботи персоналу як єдину систему планових, облікових, контрольно-аналітичних та економічних розрахунків. Це спрямовано на досягнення високих результатів господарювання.
2. Орієнтація на задоволення внутрішніх інформаційних потреб підприємства під час управління його виробничо-збутовою діяльністю.
3. Самостійне визначення підприємством форм та документації системи управління витратами.
4. Пріоритет стратегічних цілей над поточними завданнями. Цей принцип вимагає від системи управління витратами глибокого обґрунтування перспектив підприємства та визначення стратегічних цілей, які мають бути реальними, а не просто бажаними напрямками розвитку чи очікуваними результатами[6].
5. Принцип безперервності, який передбачає постійний пошук, передачу, нагромадження, оброблення та аналіз інформації для управління підприємством.
6. Єдина уніфікована та стабільна систематизація та кодування всіх планово-облікових номенклатур. Це вимагає сталої та вичерпної структури всіх інформаційних потоків системи управління витратами.
7. Принцип бюджетного методу управління витратами, собівартістю та доходністю підприємства.
8. Принцип взаємодії підрозділів підприємства через дані бюджетів, який передбачає встановлення регулятивних параметрів внутрішньогосподарського обміну продукцією та послугами за допомогою цінових інструментів трансфертної природи.
9. Принцип оцінювання результатів діяльності підрозділів на основі бюджетів і внутрішньої звітності, що робить систему управління витратами інструментом мотивації персоналу як головного елемента економічного механізму підприємства.

10. Принцип участі персоналу підприємства в процедурах системи управління витратами, що сприяє глибшому розумінню кожним працівником, незалежно від посади, характеру діяльності, структури та завдань підрозділу та підприємства.

11. Принцип періодичності, який вимагає складання та обговорення документів системи управління витратами за певним графіком, узгодженим з виробничою та збутовою циклічністю діяльності підприємства.

12. Принцип економічної обґрунтованості та достовірності.

13. Принцип мінімальної трудомісткості, який потребує використання досконалих методик, сучасних технічних засобів та відповідного програмного забезпечення для виконання комплексу планових, облікових, контрольних та аналітичних розрахунків[7].

Також необхідно правильно визначити завдання, які стоять перед системою управління витратами та відповідають цілям підприємства. До таких завдань належать:

1. Обґрунтування управлінських рішень щодо виробництва та реалізації продукції та послуг.
2. Коригування планових показників відповідно до змін ринкової кон'юнктури та впливу зовнішніх факторів.
3. Визначення витрат за основними функціями управління.
4. Підготовка інформаційної бази для оцінки витрат під час вибору та прийняття господарських рішень.
5. Пошук резервів зниження витрат на всіх етапах виробничого процесу та у всіх виробничих підрозділах підприємства.
6. Вибір методів нормування витрат.
7. Точне калькулювання витрат за економічними елементами, стадіями та структурами виробництва.
8. Планове вдосконалення організації та технології виробництва.
9. Матеріальне стимулювання ресурсозбереження.
10. Вибір системи управління витратами, яка відповідає умовам роботи підприємства.

Ці завдання спрямовані на забезпечення ефективного управління витратами, що є критично важливим для досягнення високих результатів та стійкого розвитку підприємства.

Щодо ефективної системи управління західні науковці роблять різні акценти, а саме:

Роберт Каплан і Робін Купер, розробники методу Activity-Based Costing (ABC), підкреслюють важливість точного розподілу непрямих витрат на основі конкретних видів діяльності. Вони стверджують, що традиційні методи обліку витрат часто не відображають реальних витрат на виробництво продукції, що може призвести до неправильних управлінських рішень. Застосування ABC дозволяє більш точно визначити собівартість продукції та виявити неефективні процеси, що потребують оптимізації.

Пітер Друкер, відомий фахівець з менеджменту, наголошує на необхідності орієнтації на ефективність та продуктивність в управлінні витратами. Він вважає, що управління витратами повинно бути невід'ємною частиною стратегічного планування підприємства. Друкер також підкреслює важливість інновацій та постійного вдосконалення процесів для досягнення конкурентних переваг.

Майкл Портер, відомий своїм підходом до конкурентної стратегії, стверджує, що управління витратами є критичним елементом для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Він розробив концепцію ланцюга цінностей, яка допомагає підприємствам визначити ключові види діяльності, що створюють вартість, і зосередитися на їх оптимізації. Портер підкреслює, що зниження витрат не повинно відбуватися на шкоду якості продукції або послуг.

Томас Джонсон та Роберт Каплан також є авторами концепції Time-Driven Activity-Based Costing (TDABC), яка спрощує процес розподілу витрат і робить його більш прозорим. Вони стверджують, що TDABC дозволяє підприємствам краще зрозуміти структуру своїх витрат та виявити потенційні можливості для їх зниження.

Клейтон Крістенсен, відомий своїми дослідженнями в галузі інновацій, підкреслює важливість впровадження інновацій у процес управління витратами.

Він вважає, що підприємства, які активно впроваджують нові технології та підходи, можуть досягти значного зниження витрат і підвищити свою конкурентоспроможність.

Західні науковці акцентують увагу на необхідності інтеграції сучасних методів і технологій для ефективного управління витратами. Вони підкреслюють важливість точного обліку витрат, стратегічного планування, постійного вдосконалення процесів та впровадження інновацій. Ці підходи дозволяють підприємствам оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність та забезпечувати фінансову стабільність і конкурентоспроможність у сучасних умовах ринку.

Отже, правильне визначення завдань системи управління витратами, таких як обґрунтування управлінських рішень, коригування планових показників, визначення витрат за основними функціями управління, підготовка інформаційної бази, пошук резервів зниження витрат, вибір методів нормування, точне калькулювання витрат, планове вдосконалення організації виробництва, матеріальне стимулювання ресурсозбереження та вибір відповідної системи управління витратами, є необхідним для досягнення високих результатів і стійкого розвитку підприємства.

Інформаційні технології, такі як ERP-системи, автоматизація облікових процесів та аналітичні інструменти, відіграють вирішальну роль у сучасному управлінні витратами. Вони дозволяють підприємствам підвищувати точність обліку, швидкість обробки інформації та ефективність управлінських рішень, що сприяє оптимізації витрат, підвищенню продуктивності та забезпеченню фінансової стабільності.

Впровадження комплексного підходу до управління витратами, який поєднує в собі традиційні та сучасні методи, інтеграцію інформаційних технологій і дотримання ключових принципів управління витратами, є критично важливим для досягнення успіху в умовах сучасного ринку.

1.3 Аналіз сучасних тенденцій управління витратами у харчовій промисловості

У сучасних умовах, коли ринок зазнає постійних змін, підприємства харчової промисловості змушені шукати ефективні способи управління витратами для забезпечення своєї фінансової стабільності та конкурентоспроможності. У таблиці 1.5 розглянуто основні сучасні показники ефективності управління витратами та їх формули розрахунку.

Таблиця 1.5 — Основні показники ефективності управління витратами на підприємствах харчової промисловості[8].

Показник	Формула	Опис
1	2	3
Матеріаломісткість продукції	$\frac{\text{Вартість матеріалів}}{\text{Обсяг випуску продукції}}$	Відношення вартості використаних матеріалів до обсягу випуску продукції.
Виробіток продукції в одиницю часу (на одного працюючого)	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Кількість працюючих} \times \text{Час}}$	Відношення обсягу випуску продукції до кількості працюючих і часу роботи.
Зарплатомісткість	$\frac{\text{Фонд оплати праці}}{\text{Обсяг випуску продукції}}$	Відношення фонду оплати праці до обсягу випуску продукції.
Працевіддача	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Фонд оплати праці}}$	Відношення обсягу випуску продукції до фонду оплати праці.
Загальна фондівіддача (за обсягом випуску)	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Вартість основних фондів}}$	Відношення обсягу випуску продукції до вартості основних фондів.
Фондовіддача активної частини основних фондів	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Вартість активної частини основних фондів}}$	Відношення обсягу випуску продукції до вартості активної частини основних фондів.

Продовження таблиці 1.5

1	2	3
Обсяг випуску продукції на 1 тис. грн. вартості активної частини основних фондів	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Вартість активної частини основних фондів}} \times 1000$	Обсяг випуску продукції на кожні 1000 грн. вартості активної частини основних фондів.
Амортизаційна віддача	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Амортизаційні відрахування}}$	Відношення обсягу випуску продукції до амортизаційних відрахувань.
Оборотність оборотних коштів	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Середня вартість оборотних коштів}}$	Відношення обсягу випуску продукції до середньої вартості оборотних коштів.
Коефіцієнт використання переробних потужностей	$\frac{\text{Фактичний обсяг переробки}}{\text{Максимально можливий обсяг переробки}}$	Відношення фактичного обсягу переробки до максимально можливого обсягу переробки.
Вартість реалізованої продукції в розрахунку на 1 грн. оборотних засобів	$\frac{\text{Вартість реалізованої продукції}}{\text{Середня вартість оборотних засобів}}$	Відношення вартості реалізованої продукції до середньої вартості оборотних засобів.
Фондовіддача нематеріальних активів	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Вартість нематеріальних активів}}$	Відношення обсягу випуску продукції до вартості нематеріальних активів.
Фактичний вихід готової і супутньої продукції (%)	$\frac{\text{Фактичний вихід готової і супутньої продукції}}{\text{Плановий вихід продукції}} \times 100$	Відсоток фактичного виходу готової, супутньої продукції відносно планового виходу продукції.
Загальна факторна продуктивність	$\frac{\text{Обсяг випуску продукції}}{\text{Сукупні факторні витрати}}$	Відношення обсягу випуску продукції до сукупних факторних витрат.
Коефіцієнт використання матеріальних ресурсів	$\frac{\text{Обсяг використаних матеріальних ресурсів}}{\text{Планове використання матеріальних ресурсів}}$	Відношення обсягу використаних матеріальних ресурсів до планового використання матеріальних ресурсів.

Продовження таблиці 1.5

1	2	3
Втрати продукції у виробництві (%)	$\frac{\text{Втрати продукції}}{\text{Загальний обсяг виробництва}} \times 100$	Відсоток втрат продукції відносно загального обсягу виробництва.
Комплексність переробки сировини	$\frac{\text{Кількість компонентів отриманих з сировини}}{\text{Загальна кількість компонентів у сировині}}$	Відношення кількості компонентів, отриманих з сировини, до загальної кількості компонентів у сировині.
Витрати на 1 грн. товарної продукції	$\frac{\text{Сукупні витрати}}{\text{Обсяг товарної продукції}}$	Відношення сукупних витрат до обсягу товарної продукції.
Ощадливість	$\frac{\text{Економія витрат}}{\text{Загальні витрати}} \times 100$	Відсоток економії витрат відносно загальних витрат.

Таблиця містить основні показники ефективності управління витратами, які можуть бути використані підприємствами для аналізу та оптимізації своїх витрат. Всі показники розраховуються за допомогою формул, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність використання ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Загальний опис показників ефективності управління витратами:

Матеріаломісткість продукції — відображає кількість матеріальних витрат на одиницю продукції. Чим нижчий цей показник, тим ефективніше використовуються матеріальні ресурси.

Виробіток продукції в одиницю часу (на одного працюючого) — визначає обсяг випуску продукції на одного працівника за одиницю часу. Високий показник свідчить про високу продуктивність праці.

Зарплатомісткість — показує відношення фонду оплати праці до обсягу випуску продукції. Низький показник вказує на ефективне використання трудових ресурсів відносно витрат на заробітну плату.

Працевіддача — визначає обсяг випуску продукції на одиницю витрат на оплату праці. Високий показник означає, що працівники генерують велику кількість продукції на кожну витрачену гривню на заробітну плату.

Загальна фондвіддача (за обсягом випуску) — відображає обсяг випуску продукції на одиницю вартості основних фондів. Високий показник вказує на ефективне використання основних засобів підприємства.

Фондовіддача активної частини основних фондів — визначає обсяг випуску продукції на одиницю вартості активної частини основних фондів (наприклад, машини та обладнання). Високий показник свідчить про ефективне використання активних основних засобів.

Обсяг випуску продукції на 1 тис. грн. вартості активної частини основних фондів — показує, скільки продукції виробляється на кожні 1000 грн. вартості активної частини основних фондів. Високий показник свідчить про високу продуктивність обладнання.

Амортизаційна віддача — визначає обсяг випуску продукції на одиницю амортизаційних відрахувань. Високий показник означає ефективне використання амортизаційних коштів.

Оборотність оборотних коштів — показує, скільки разів оборотні кошти повертаються в процесі виробництва за певний період. Високий показник свідчить про ефективне використання оборотних коштів.

Коефіцієнт використання переробних потужностей — відображає ступінь використання максимально можливої переробної потужності підприємства. Високий коефіцієнт свідчить про ефективне використання виробничих потужностей.

Вартість реалізованої продукції в розрахунку на 1 грн. оборотних засобів — визначає обсяг реалізованої продукції на одиницю вартості оборотних засобів. Високий показник означає ефективне використання оборотних засобів.

Фондовіддача нематеріальних активів — показує обсяг випуску продукції на одиницю вартості нематеріальних активів. Високий показник свідчить про ефективне використання нематеріальних активів, таких як патенти, ліцензії, програмне забезпечення.

Фактичний вихід готової і супутньої продукції (%) — визначає відсоток фактичного виходу готової та супутньої продукції відносно планового виходу. Високий відсоток означає ефективне виробництво з мінімальними втратами.

Загальна факторна продуктивність — визначає обсяг випуску продукції на одиницю сукупних факторних витрат. Високий показник свідчить про високу загальну продуктивність використання всіх виробничих факторів.

Коефіцієнт використання матеріальних ресурсів — показує відношення фактичного обсягу використаних матеріальних ресурсів до планового. Високий коефіцієнт означає ефективне використання матеріальних ресурсів.

Втрати продукції у виробництві (%) — визначає відсоток втрат продукції відносно загального обсягу виробництва. Низький відсоток втрат свідчить про ефективний виробничий процес.

Комплексність переробки сировини — показує, скільки компонентів було отримано з сировини відносно загальної кількості можливих компонентів. Високий показник свідчить про повне використання сировини.

Витрати на 1 грн. товарної продукції — визначає сукупні витрати на одиницю товарної продукції. Низький показник вказує на ефективне управління витратами.

Ощадливість — визначає відсоток економії витрат відносно загальних витрат. Високий показник означає високу ощадливість і ефективність використання ресурсів.

Основні принципи сучасного управління витратами: системний підхід, орієнтація на стратегічні цілі, гнучкість та адаптивність системи, використання інновацій та сучасних технологій, а також постійне вдосконалення процесів.

Таблиця 1.6 — Компоненти підходу орієнтації на стратегічні цілі

Компонент	Опис	Приклад застосування
1	2	3
Стратегічне планування	Визначення довгострокових цілей, розробка стратегій для їх досягнення, оцінка ресурсів для реалізації стратегічних планів.	Розробка 5-річного плану розвитку підприємства, встановлення стратегічних пріоритетів.

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
Інвестиції у розвиток	Інвестиції у нові технології, модернізацію виробничих потужностей, навчання персоналу для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.	Впровадження нових виробничих ліній, інвестиції в автоматизацію виробництва, проведення навчальних програм для працівників.
Вимірювання ефективності	Оцінка виконання стратегічних планів та завдань за допомогою ключових показників ефективності (КРІ) для моніторингу прогресу та досягнень.	Використання КРІ для оцінки виконання стратегічних цілей, регулярні звіти про прогрес.
Фокус на ринкових можливостях	Виявлення та використання нових ринкових можливостей для розширення бізнесу та підвищення конкурентоспроможності.	Аналіз нових ринків, розробка нових продуктів, розширення асортименту.
Гнучкість та адаптивність	Здатність адаптувати стратегії до змін ринкових умов для збереження конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей.	Оновлення стратегічних планів у відповідь на ринкові зміни, швидка реакція на нові виклики та можливості.

Орієнтація на стратегічні цілі є важливим принципом сучасного управління витратами, який забезпечує довгостроковий розвиток та стійкість підприємства. Стратегічне планування дозволяє визначати довгострокові цілі та розробляти стратегії для їх досягнення, що забезпечує напрямок розвитку підприємства. Інвестиції у розвиток, такі як впровадження нових технологій та модернізація виробничих потужностей, підвищують ефективність та конкурентоспроможність. Вимірювання ефективності за допомогою КРІ дозволяє оцінювати виконання стратегічних планів та здійснювати моніторинг прогресу. Фокус на ринкових можливостях дозволяє підприємствам виявляти та використовувати нові можливості для розширення бізнесу та підвищення конкурентоспроможності. Гнучкість та адаптивність стратегій забезпечують здатність підприємства швидко реагувати на зміни ринкових умов та адаптувати свої стратегії для збереження конкурентоспроможності.

Організація відіграє критичну роль у системі управління витратами, забезпечуючи інтеграцію всіх складових елементів виробничо-господарської діяльності підприємства в просторі та часі. Завдяки організаційним процесам можна чітко розмежувати місця виникнення витрат і центри відповідальності. Організаційний аспект управління витратами спрямований на забезпечення постійного моніторингу змін витрат через визначення відповідальних осіб та узгодження меж їх компетенції з виробничою та організаційною структурами підприємства. Проте цей процес супроводжується певними організаційними ризиками, зокрема помилками працівників або недоліками в структурі управління підприємством[9].

Мотивація в управлінні витратами передбачає застосування методів впливу на діяльність працівників з метою заохотити їх до дотримання запланованих витрат і виявлення нових можливостей їх зниження. На підприємствах використовуються як економічні методи (підвищення зарплати, премії, доплати), так і нематеріальні стимули (гнучкі графіки роботи, покращені умови праці, кар'єрне зростання). Проте існують ризики, пов'язані з можливим завищенням планових витрат і недобросовісним ставленням працівників до виконання поставлених завдань. Крім того, вплив зовнішнього середовища та особистісних чинників може створити ризики, пов'язані з незадоволенням потреб і очікувань працівників відповідно до їхніх зусиль.

Контроль є завершальним елементом системи управління витратами, забезпечуючи зворотний зв'язок через порівняння планових і фактичних витрат. Основне завдання контролю полягає у спостереженні та моніторингу виробничо-господарських процесів для виявлення відхилень і запобігання небажаним явищам. Ефективний контроль неможливий без попереднього обліку та аналізу витрат. Облік витрат дозволяє згрупувати інформацію про фактичні витрати для подальшого аналізу. Аналіз витрат необхідний для порівняння фактичних витрат із плановими, виявлення причин відхилень, оцінки ефективності використання ресурсів підприємства, а також виявлення резервів і шляхів зниження витрат. Результати аналізу слугують основою для контролю і є важливими для підготовки

та прийняття управлінських рішень щодо майбутнього планування витрат. Однак контроль, як і інші складові системи управління витратами, пов'язаний із певними ризиками, зокрема через можливу відсутність ефективної та всеосяжної системи спостереження за відхиленнями під час реалізації управлінських рішень[9].

Для успішного виконання функцій управління витратами необхідно враховувати, що під час виробничо-господарської діяльності підприємства виникають різні витрати, кожен з яких по-різному впливає на результати діяльності. Важливо виділити ті класифікаційні ознаки та види витрат, які найбільше впливають на виконання управлінських функцій, а також розглянути пов'язані з ними можливі ризики та їхнє значення для подальшої діяльності підприємства.

Планування витрат передбачає визначення конкретних витрат на майбутній період. В умовах ринкової економіки діяльність підприємства орієнтована на задоволення попиту і потреб споживачів, тому плановий обсяг виробництва і реалізації продукції є основою для визначення планових витрат. Витрати можуть бути плановими та неплановими. Планові витрати розраховуються заздалегідь, тоді як непланові витрати визначаються за фактичними даними і включаються в структуру собівартості продукції або сукупних витрат підприємства. Порівняння планових витрат з фактичними допомагає визначити розмір відхилень, встановити їх причини і оцінити відповідний ризик. Планування витрат базується на нормах витрачання ресурсів, тому витрати можуть бути нормованими або ненормованими. Нормування ресурсів дозволяє забезпечити ефективне управління витратами і знизити ризик перевитрат.[38, С. 183]

Організація витрат залежить від специфіки виробничого процесу і організаційної структури управління. Витрати можна класифікувати за місцем їх виникнення (виробничі, цехові, дільничні, технологічні, службові, відділові) або за роллю у діяльності підприємства (виробничі, управлінські, комерційні, інноваційні, трансакційні). Такий розподіл допомагає виявити ризики, пов'язані з використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а також ризики,

пов'язані з наявністю “вузьких” місць у діяльності конкретних підрозділів і підприємства в цілому.

Мотивація спрямована на підвищення ефективності роботи персоналу підприємства, а відповідні витрати пов'язані з утриманням працівників. Залежно від групи працівників, для яких застосовуються мотиваційні заходи, розрізняють різні види витрат. Зокрема, до витрат на мотивацію працівників належать витрати на виплату заробітної плати, соціальні внески, податки, страхування тощо. Це обов'язкові витрати для підприємства, розмір яких визначається не тільки кадровою політикою, але й чинним законодавством. Мотивація може здійснюватися за центрами відповідальності або місцями виникнення витрат, що передбачає відповідний розподіл витрат. Залежно від періодичності введення стимулів витрати можуть бути одноразовими або поточними. Витрати також поділяють на ті, що пов'язані з отриманням прибутку, і ті, що не пов'язані з ним. Витрати на персонал, які впливають на отримання прибутку, пов'язані з доходами від виробництва і реалізації продукції чи надання послуг і є обов'язковими. Неприбуткові витрати включають витрати на соціальне забезпечення працівників, благодійність тощо. Такі витрати потрібні для підтримки соціального іміджу підприємства та мотивації персоналу до підвищення продуктивності праці і якості продукції. [38, С. 186]

У сучасних умовах, коли ринкові зміни стають все більш динамічними, підприємства харчової промисловості змушені шукати ефективні способи управління витратами для забезпечення своєї фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Аналіз сучасних тенденцій управління витратами демонструє, що для досягнення цих цілей необхідно враховувати різні види витрат і їхній вплив на результати діяльності підприємства. Основні принципи сучасного управління витратами, такі як системний підхід, орієнтація на стратегічні цілі, гнучкість та адаптивність системи, використання інновацій та сучасних технологій, а також постійне вдосконалення процесів, дозволяють підприємствам ефективно контролювати та оптимізувати свої витрати.

Роль організації в управлінні витратами полягає у забезпеченні координації всіх складових виробничо-господарської діяльності підприємства. Завдяки чіткому розмежуванню місць виникнення витрат та центрів відповідальності, підприємства можуть забезпечити постійний моніторинг витрат і встановити відповідальних осіб за їх управління.

Функція мотивації є ключовою для підвищення ефективності роботи персоналу. Застосування як економічних, так і нематеріальних стимулів сприяє дотриманню запланованих витрат та виявленню нових можливостей їх зниження. Однак, необхідно враховувати можливі ризики, пов'язані з завищенням планових витрат та недобросовісним ставленням працівників до виконання поставлених завдань.

Функція контролю забезпечує зворотний зв'язок через порівняння планових та фактичних витрат. Ефективний контроль неможливий без попереднього обліку та аналізу витрат. Облік витрат дозволяє згрупувати інформацію про фактичні витрати для подальшого аналізу, який є основою для прийняття управлінських рішень. Контроль також пов'язаний з певними ризиками, зокрема через можливу відсутність ефективної системи спостереження за відхиленнями під час реалізації управлінських рішень.

Основні показники ефективності управління витратами, представлені у таблиці 1.5, надають підприємствам можливість об'єктивно оцінити ефективність використання ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Кожен з показників відображає певний аспект ефективності управління витратами, допомагаючи виявляти сильні та слабкі сторони виробничих процесів.

Загалом, сучасні тенденції управління витратами у харчовій промисловості спрямовані на інтеграцію інноваційних методів та технологій, що дозволяє підприємствам оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність та забезпечувати фінансову стабільність. Використання системного підходу, орієнтація на стратегічні цілі, гнучкість та адаптивність системи, постійне вдосконалення процесів і впровадження сучасних технологій є ключовими факторами успіху в управлінні витратами.

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ “ВІННИЦЬКА ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА”

2.1 Загальна характеристика підприємства

Харчова промисловість України є однією з ключових галузей економіки, що забезпечує внутрішній ринок якісною продукцією та має значний експортний потенціал. Галузь включає виробництво молочних продуктів, м'яса, хлібобулочних виробів, кондитерських виробів, напоїв, олії, цукру та інших продуктів. Серед основних викликів – нестабільність економічної ситуації, зростання цін на сировину, енергоносії, а також вимоги щодо якості та безпеки продукції.

Незважаючи на це, підприємства активно впроваджують нові технології, модернізують виробництво та розширюють асортимент продукції. Галузь має значний потенціал для розвитку, особливо в контексті євроінтеграційних процесів та розширення експортних ринків.

Приватне акціонерне товариство “Вінницька харчосмакова фабрика” – це підприємство харчової промисловості, яке знаходиться у місті Вінниця. В 1947 році у Вінниці було створено «Вінницький харчовий комбінат», який виготовляв хлібопекарські вироби, соняшникову олію та безалкогольні напої. У 1954-1958 роках комбінат розширив асортимент продукції, почавши виробництво хлібного квасу, фруктового вина та газованих напоїв. У 1960 році було введено нові потужності для виготовлення гірчиці та хрону. В 1970 році комбінат почав виробництво харчових концентратів. У 1973 році відкрився новий цех з виробництва столового хрону та гірчиці з продуктивністю 550 тонн готової продукції на рік. У 1976 році до комбінату було приєднано цех з виробництва макаронних виробів. У 1980 році було побудовано новий цех з виготовлення безалкогольних напоїв. У 1985 році комбінат припинив виробництво алкогольних напоїв і переобладнав цех для виготовлення майонезу. В 1986-1992 роках тривало будівництво нового цеху з виробництва макаронних виробів, а в 1990-1993 роках – будівництво цеху з виготовлення концентрованих соків[17].

У 1999 році на загальних зборах було прийнято рішення про реорганізацію підприємства, в результаті якої було створено три незалежні акціонерні організації: ВАТ «Вінницька харчосмакова фабрика», ВАТ «Вінницька макаронна фабрика» та ВАТ «Вінницький завод фруктових концентратів і вин». З 2002 року підприємство випускає продукцію під торговою маркою «ВХС». За час своєї незалежної діяльності фабрика значно розширила асортимент продукції, провела переобладнання виробничих цехів, запатентувала кілька промислових зразків та придбала нові земельні ділянки. У 2007 році було проведено капітальну реконструкцію цеху з виробництва квасу та технічне переоснащення, що дозволило виготовляти якісніший напій бродіння та розливати його в бочки КЕГ. Також було придбано нове обладнання для цеху з виробництва соусів і приправ. На фабриці впроваджено систему управління якістю за стандартами ISO 9001-2001 і безпекою харчових продуктів за стандартами НАССР. У 2011 змінено форму власності з ВАТ на ПрАТ відповідно до вимог законодавства України про акціонерні товариства, які зобов'язували акціонерні товариства змінити свою форму власності для покращення управління і підвищення ефективності діяльності. У 2020 році на базі фабрики почали виробляти пиво власної торгової марки “Barley&Hops”, станом на травень 2024 року налічується 14 сортів. Цей історичний розвиток дозволив ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" стати одним з провідних підприємств харчової промисловості України, що постійно модернізує свої потужності та розширює асортимент продукції відповідно до сучасних вимог ринку[17].

Основною діяльністю ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” є виробництво та реалізація широкого асортименту харчових продуктів. На сьогоднішній день підприємство виробляє такі групи продукції:

Снеки та сухі сніданки: кукурудзяні палички та кукурудзяні “подушечки” в асортименті.

Соуси та харчові добавки: кетчуп “Вінницький”, майонез “Провансаль”, хрін та гірчиця в асортименті, оцет.

Продукти для випічки: екструзійне борошно.

Безалкогольні напої: мохіто, квас, лимонад.

Алкогільні напої: 14 сортів живого пива[18].

Отже, підприємство виробляє широкий асортимент харчової продукції, що дозволяє задовольняти потреби великого числа споживачів. Підприємство постійно працює над розширенням асортименту, впроваджуючи нові продукти та вдосконалюючи існуючі рецептури.

Організаційна структура ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” включає кілька основних підрозділів, що забезпечують ефективне управління виробничими процесами та підтримання високих стандартів якості продукції. Основні структурні підрозділи включають:

Виробничий відділ: займається плануванням, організацією та контролем виробничих процесів. Цей відділ забезпечує ефективне використання виробничих потужностей, контроль за дотриманням технологічних процесів та своєчасне виконання виробничих завдань.

Відділ маркетингу та збуту: відповідає за дослідження ринку, розробку маркетингових стратегій, просування продукції на ринку та організацію збуту готової продукції. Важливою складовою роботи цього відділу є аналіз споживчого попиту та конкурентного середовища.

Фінансовий відділ: здійснює фінансове планування, контроль за фінансовими потоками, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Відділ контролю якості: відповідає за забезпечення відповідності продукції встановленим стандартам якості, проведення лабораторних досліджень, контроль за дотриманням санітарних норм та стандартів безпеки харчових продуктів.

Адміністративний відділ: займається питаннями організаційного забезпечення діяльності підприємства, кадрового забезпечення та управління персоналом.

Організаційна структура підприємства побудована таким чином, щоб забезпечити максимально ефективне управління всіма аспектами виробничої діяльності та оперативне реагування на зміни ринкової кон'юнктури.

Матеріально-технічна база ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” включає сучасне виробниче обладнання, яке дозволяє забезпечувати високий рівень

автоматизації виробничих процесів та дотримання високих стандартів якості продукції. Підприємство постійно інвестує в модернізацію виробничих ліній, що дозволяє забезпечувати конкурентоспроможність продукції та зниження виробничих витрат. Сучасні виробничі лінії, оснащені автоматизованими системами контролю якості. Лабораторії для контролю якості продукції, обладнані сучасною аналітичною апаратурою. Складські приміщення з системами клімат-контролю, що дозволяють зберігати продукцію в оптимальних умовах. Транспортний парк, який забезпечує своєчасну доставку сировини та готової продукції. Особлива увага приділяється екологічним аспектам виробництва, зокрема впровадженню систем управління відходами, зменшенню споживання енергії та води, а також використанню екологічно чистих матеріалів у виробничих процесах. Починаючи з 2021 року було зареєстровано торгову марку “Only Organic O₂” для маркування повністю органічної продукції[19].

У 2022 році до складу товариства входило 6 цехів, що займаються виготовленням харчової продукції.

Перелік цехів та їх функціональні можливості:

1. Цех виробництва безалкогольних напоїв:

Виготовлення різноманітних безалкогольних напоїв, включаючи газовані та негазовані напої.

Використання сучасного обладнання для забезпечення високої якості та безпеки продукції.

Потужність цеху дозволяє виробляти великі обсяги продукції для задоволення попиту як на місцевому, так і на регіональному рівні.

2. Цех соусів:

Виробництво різних видів соусів, включаючи кетчуп, майонез, гірчицю та інші.

Застосування передових технологій змішування та пакування.

Забезпечення стабільної якості продукту через строгий контроль на всіх етапах виробництва.

3. Цех по видуву ПЕТ пляшки:

Виготовлення ПЕТ-пляшок для пакування безалкогольних напоїв та інших рідких продуктів.

Використання високоякісних матеріалів для забезпечення довговічності та екологічності пакування.

Потужність цеху відповідає потребам внутрішнього виробництва та забезпечує можливість продажу ПЕТ-пляшок іншим виробникам.

4. Цех по виробництву оцту:

Виготовлення харчового оцту різної концентрації та для різних потреб.

Технології ферментації та очищення для отримання чистого та якісного продукту.

Забезпечення високих стандартів гігієни та якості виробництва.

5. Цех по виробництву харчових концентратів:

Виробництво харчових концентратів, включаючи приправи, бульйони, супи та інші сухі суміші.

Використання сучасних технологій сушіння та змішування.

Розробка нових рецептур для задоволення зростаючого попиту на ринку.

6. Цех по виробництву напоїв та екстрактів:

Виробництво різноманітних напоїв та екстрактів з натуральних інгредієнтів.

Інноваційні методи екстракції для збереження корисних властивостей інгредієнтів.

Висока гнучкість виробництва для швидкої адаптації до потреб ринку[20].

Конкурентоспроможність ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" на регіональному рівні є високою, підприємство конкурує з багатьма місцевими виробниками харчових продуктів. Основними конкурентами є регіональні фабрики, які спеціалізуються на виробництві соусів, кетчупів та безалкогольних напоїв. Переваги ВХС на регіональному ринку включають якість продукції, логістичні переваги та репутація бренду. Це досягається за допомогою високих стандартів якості, що дозволяє забезпечувати стабільний попит на продукцію, розташуванням підприємства у регіональному центрі, що дозволяє оперативно забезпечувати постачання по всьому регіону, довготривала репутація надійного виробника, який за четверть десятиліття постійно покращує свою продукцію та виробляє нову.

На державному рівні ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” конкурує з великими національними виробниками, такими як ТОВ “Торчин фудс”, ПрАТ “Чумак”, ТОВ “Віджи продакшн” та міжнародними брендами, представленими на українському ринку. Основними конкурентними перевагами ВХС є: цінова політика, широкий асортимент продукції, впровадження інновацій.

ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” реалізує кілька стратегій для підвищення своєї конкурентоспроможності:

1. Інвестиції в модернізацію: Постійне оновлення виробничих потужностей та впровадження нових технологій.
2. Розширення асортименту: Розробка нових продуктів відповідно до споживчих трендів та вимог ринку.
3. Маркетинг та просування бренду: Активна маркетингова діяльність для підвищення впізнаваності бренду та залучення нових споживачів.
4. Розширення експортного потенціалу: Вихід на нові ринки збуту в Європі.

Основною стратегією для розвитку та збільшення об'ємів виробництва підприємство обрало розширення експортного потенціалу. Підприємство досягає цього шляхом надання послуг Private Label (Власна торгова марка), виготовляючи свою продукцію для власних торгових марок великих ритейлерів. Наприклад, компанія випускає такі продукти, як хрін столовий (з буряком, білий, з лимоном, з майонезом), гірчиця (“Вінницька”, гостра, з хріном, “Французька”) для мережових магазинів: “АТБ-Маркет” (ТМ Розумний вибір, Своя Лінія), “Ашан” (ТМ Кожен день, та АШАН), Новус (ТМ Новус), “Метро” (ТМ АРО), “Таврія” (ТМ Українська зірка). Зі своєї сторони підприємство гарантує високу якість продукції, адекватні ціни та безперебійні поставки[21].

Підприємство демонструє стабільне зростання та розвиток протягом останніх трьох років, що відображено у фінансових показниках за період 2021-2023 років. Розглянемо ключові аспекти фінансової діяльності підприємства:

1. Збільшення чистого доходу на 68 996 тис. грн (близько 36%). Це свідчить про стабільне зростання попиту на продукцію фабрики та ефективну маркетингову стратегію

2. Збільшення валового прибутку на 23 497 тис. грн (близько 54%). Це свідчить про покращення ефективності виробництва та управління витратами.
3. Збільшення чистого фінансового результату на 15 762 тис. грн (близько 196%). Це вказує на покращення фінансового стану та прибутковості підприємства.

Таблиця 2.1 — Порівняння основних фінансових результатів за 2021-2023 роки.

Показники	Роки			Відхилення			
				2022 від 2021		2023 від 2022	
	2021	2022	2023	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Чистий дохід, тис. грн	190090	259086	310798	68996	1,36	51712	1,20
Валовий прибуток, тис. грн	43323	66820	75631	23497	1,54	8811	1,13
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	10342	29649	30308	19307	2,87	659	1,02
Чистий фінансовий результат, тис. грн	8021	23783	24914	15762	2,97	1131	1,05
Рентабельність, %	4,22	9,18	8,02	4,96	2,18	-1,16	0,87

Отже, підприємство продемонструвало стабільне зростання доходів та прибутковості протягом 2021-2023 років. Підприємство успішно справляється з викликами ринку, покращує ефективність виробництва та управління витратами. Хоча фінансова діяльність потребує оптимізації для зниження витрат на погашення кредитів, загальні результати діяльності свідчать про міцну фінансову основу та перспективи подальшого розвитку.

Прибутковість галузі харчової промисловості залежить від ряду факторів, які можуть впливати на доходи, витрати і загальну ефективність підприємств.

Таблиця 2.2 — Основні фактори, що впливають на прибутковість галузі харчової промисловості.

Категорія	Фактори	Вплив на прибутковість
Сировина та матеріали	Ціни на сировину	Високі ціни на сировину збільшують витрати
	Якість сировини	Висока якість сировини підвищує ціну кінцевої продукції і прибутковість
Технологічні процеси	Інновації та технології	Впровадження нових технологій знижує витрати виробництва
	Енергоефективність	Зменшення витрат на енергію підвищує ефективність і прибутковість
Маркетинг та збут	Ринкова стратегія	Ефективна маркетингова стратегія збільшує продажі
	Канали збуту	Розширення каналів збуту підвищує доходи
Конкуренція	Рівень конкуренції	Висока конкуренція знижує ціни і прибутковість
	Унікальність продукту	Унікальні продукти дозволяють встановлювати вищі ціни
Регулювання та політика	Податкова політика	Зміни у податковому законодавстві впливають на витрати
	Державна підтримка	Субсидії і гранти знижують витрати і підвищують прибутковість
Зовнішні фактори	Економічні умови	Стан економіки впливає на попит
	Коливання валютного курсу	Зміни валютного курсу впливають на витрати на імпорт
Логістика та управління ланцюгом постачань	Оптимізація ланцюга постачань	Ефективне управління постачанням знижує витрати
	Транспортні витрати	Оптимізація транспортних витрат підвищує прибутковість

Аналіз факторів, що впливають на прибутковість галузі харчової промисловості, показує, що ключовими є ціни та якість сировини, інновації та енергоефективність технологій, ефективність маркетингової стратегії та розширення каналів збуту. Висока конкуренція та унікальність продукції, зміни в податковому законодавстві та державна підтримка, економічні умови та коливання валютного курсу суттєво впливають на витрати і доходи підприємств. Оптимізація логістики та управління ланцюгом постачань також сприяють підвищенню

прибутковості, знижуючи загальні витрати. Таким чином, комплексний підхід до управління цими факторами дозволяє підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність і фінансову стійкість.

Таблиця 2.3 — Основні фінансово-господарські показники ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”[34, 35, 36].

Показники	Роки			Відхилення			
				2022 від 2021		2023 від 2022	
	2021	2022	2023	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальна вартість майна підприємства, тис. грн	107911	125882	171432	17971	17	45550	36
Необоротні активи, тис. грн	42916	60032	77870	17116	40	17838	30
Оборотні активи, тис. грн	64995	107202	93562	42207	65	13640	-13
Власний капітал, тис. грн	80082	113938	138304	33856	42	24366	21
Поточні зобов'язання і забезпечення	27829	53296	33128	25467	92	20168	-38
Виручка від реалізації	190090	259086	310798	68996	51712	36,32	20
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	190090	259086	310798	68996	36,32	51712	20
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	146767	192266	235167	45499	31,01	42901	22
Валовий прибуток, тис. грн	43323	66820	75631	23497	54,23	8811	13
Адміністративні витрати	5 574	6 538	8 354	964	1 816	17,29	28
Витрати на збут	26 393	31 406	36 814	5 013	5 408	19	17
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	10342	29649	30308	19307	186,64	659	2
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	9782	29004	30383	19222	196,46	1389	5
Чистий прибуток, тис. грн	8021	23783	24914	15762	196,46	1131	5
Коефіцієнт покриття	2,34	2,01	2,82	-0,33	-14,1	0,81	40
Коефіцієнт фінансової автономії	0,74	0,91	0,81	0,17	23	-0,1	-11
Коефіцієнт рентабельності активів	0,07	0,19	0,15	0,12	155,4	-0,04	-23

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,10	0,21	0,18	0,11	109	-0,03	-13
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,04	0,09	0,08	0,05	119	-0,01	-13
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,05	0,11	0,1	0,06	111,1	-0,02	-15
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, об.	2,37	2,27	2,25	-0,1	-4,20	-0,02	-0,9
Робочий капітал	37166	53906	60434	16740	45	6538	12
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,25	0,29	0,05	25	0,04	16

Коефіцієнт покриття знизився з 2,34 у 2021 році до 2,01 у 2022 році, але зріс до 2,82 у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство покращило свою здатність покривати поточні зобов'язання.

Коефіцієнт фінансової автономії зріс з 0,74 у 2021 році до 0,91 у 2022 році, але знизився до 0,81 у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство намагається зберігати фінансову стабільність за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт рентабельності активів зріс з 0,07 у 2021 році до 0,19 у 2022 році, але знизився до 0,15 у 2023 році. Це свідчить про зростання ефективності використання активів підприємства.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу зріс з 0,10 у 2021 році до 0,21 у 2022 році, але знизився до 0,18 у 2023 році. Це свідчить про зростання доходів підприємства на вкладений власний капітал.

Коефіцієнт рентабельності продукції зріс з 0,04 у 2021 році до 0,09 у 2022 році, але знизився до 0,08 у 2023 році. Це свідчить про зростання прибутковості реалізованої продукції.

Коефіцієнт рентабельності діяльності зріс з 0,05 у 2021 році до 0,11 у 2022 році, але знизився до 0,10 у 2023 році. Це свідчить про загальне зростання прибутковості операційної діяльності.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу знизився з 2,37 у 2021 році до 2,27 у 2022 році, і ще зменшився до 2,25 у 2023 році. Це свідчить про деяке зниження ефективності використання власного капіталу для генерації доходів.

Робочий капітал підприємства зріс на 23,268 тис. грн за період 2021-2023 років. У 2022 році збільшення становило 16,740 тис. грн (45%), а у 2023 році – 6,538 тис. грн (12%). Це свідчить про те, що підприємство підтримує достатній рівень обігових коштів для забезпечення своєї операційної діяльності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з 0,20 у 2021 році до 0,25 у 2022 році, і до 0,29 у 2023 році. Це свідчить про покращення здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

Аналіз фінансових показників ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021-2023 роки свідчить про загальне покращення фінансового стану підприємства. Зростання вартості майна, збільшення власного капіталу, зростання чистого доходу від реалізації продукції та валового прибутку є позитивними індикаторами. Підприємство також показало покращення операційної ефективності, що відображається у зростанні фінансового результату від операційної діяльності.

Однак, зниження оборотності власного капіталу та коливання поточних зобов'язань вимагають уважного моніторингу, щоб забезпечити стабільність у довгостроковій перспективі. Зростання адміністративних витрат та витрат на збут також вимагає контролю для збереження ефективності діяльності.

Загалом, фінансові показники демонструють позитивну динаміку розвитку підприємства, що вказує на ефективність управління та сприятливі умови для подальшого зростання.

2.2 Аналіз структури та динаміки витрат підприємства

Аналіз структури та динаміки витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” є важливою складовою оцінки фінансового стану підприємства. Вивчення витрат допомагає зрозуміти, які елементи витрат домінують, як вони

змінюються з часом та які фактори впливають на ці зміни. Це дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію витрат та підвищення прибутковості. У цьому підрозділі розглянемо основні аспекти структури витрат і їх динаміки за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.4 — Оцінка структури виробничих витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”[35, 36].

Елементи витрат	2022		2023		Відхилення	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %
Матеріальні витрати	192 266	71,5	235 167	79,1	42 901	7,6
Витрати на оплату праці	6 538	2,43	8 354	2,81	1 816	0,38
Відрахування на соціальні заходи	1 457	0,54	1 543	0,52	86	-0,02
Амортизація	1 369	0,51	542	0,18	-827	-0,33
Інші операційні витрати	38 747	14,51	16 922	5,69	-21 825	-8,82
Разом	268 957	100	297 257	100	28 300	-

Аналіз структури виробничих витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2022-2023 роки показує, що основні витрати підприємства пов'язані з матеріальними витратами, які зростають із року в рік. Збільшення витрат на оплату праці та соціальні відрахування вказує на підвищення зарплат та соціальних виплат працівникам. Значне зниження інших операційних витрат у 2023 році свідчить про оптимізацію витрат або відсутність одноразових витрат, які були у 2022 році. Як свідчать дані таблиці, досліджуване підприємство належить до матеріаломістких виробництв, оскільки питома вага матеріальних витрат становить більше половини всіх витрат на виробництво. Загальне зростання витрат підприємства свідчить про необхідність подальшої оптимізації витрат та підвищення ефективності виробничих процесів.

Витрати підприємства можна поділити на кілька основних категорій (табл. 2.5):

1. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг): Включає витрати на сировину, матеріали, енергію, амортизацію та оплату праці виробничого персоналу. Ця категорія витрат є найбільш значущою, оскільки безпосередньо впливає на кінцеву ціну продукції та конкурентоспроможність підприємства.

2. Адміністративні витрати: Включають витрати на управлінський персонал, оренду офісних приміщень, комунальні послуги, зв'язок, витрати на канцелярські товари та інші загальногосподарські витрати. Адміністративні витрати необхідні для забезпечення нормального функціонування підприємства та підтримки управлінської структури.

3. Витрати на збут: Включають витрати на маркетинг, рекламу, логістику, упаковку та транспортування продукції до споживачів. Ці витрати є критично важливими для збільшення обсягів продажу та розширення ринкової частки підприємства.

4. Інші операційні витрати: Включають витрати, які не можуть бути віднесені до вищезазначених категорій, але є необхідними для операційної діяльності підприємства. Це можуть бути витрати на консультаційні послуги, юридичні витрати, витрати на ремонт обладнання тощо.

Таблиця 2.5 — Основні елементи витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”[34, 35, 36].

Елементи витрат, тис. грн.	Роки			Відхилення			
				2022 від 2021		2023 від 2022	
	2021	2022	2023	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8
Матеріальні витрати	146767	192266	235167	45499	1,31	42901	1,223
Витрати на оплату праці	5574	6538	8354	964	1,173	1816	1,278
Відрахування на соціальні заходи	1210	1457	1543	247	1,204	86	1,059
Амортизація	1207	1369	542	162	1,134	-827	0,396
Собівартість реалізованої продукції	146767	192266	235167	45499	1,31	42901	1,223

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Адміністративні витрати	5574	6538	8354	964	1,173	1816	1,278
Витрати на збут	26393	31406	36814	5013	1,19	5408	1,172
Загальні операційні витрати	197518	268957	297257	71439	1,36	28300	1,105
Інші операційні витрати	18784	38747	16922	19963	2,063	21825	0,437
Разом	210502	268957	297257	58455	1,278	28300	1,105

Аналіз змін у витратах:

У 2022 році матеріальні витрати зросли на 45 499 тис. грн, що на 31% більше порівняно з 2021 роком. У 2023 році вони збільшилися ще на 42 901 тис. грн (22,3%) порівняно з 2022 роком. Це свідчить про значне зростання витрат на сировину та матеріали, що може бути пов'язано з інфляційними процесами та змінами у постачанні.

Витрати на оплату праці у 2022 році зросли на 964 тис. грн (17,3%) порівняно з 2021 роком, а у 2023 році вони збільшилися ще на 1 816 тис. грн (27,8%). Це свідчить про підвищення заробітних плат або збільшення кількості працівників.

Відрахування на соціальні заходи 2022 році зросли на 247 тис. грн (20,4%) порівняно з 2021 роком, а у 2023 році – ще на 86 тис. грн (5,9%). Це відображає зростання соціальних виплат та зборів.

Амортизаційні витрати у 2022 році зросли на 162 тис. грн (13,4%) порівняно з 2021 роком, але у 2023 році вони зменшилися на 827 тис. грн (60,4%). Це може бути пов'язано з завершенням амортизаційних періодів деяких активів або зміною методів амортизації.

Собівартість реалізованої продукції є найбільшою статтею витрат підприємства. У 2021 році вона становила 146 767 тис. грн, у 2022 році зросла до 192 266 тис. грн, а у 2023 році досягла 235 167 тис. грн. Це свідчить про значне збільшення обсягів виробництва або зростання цін на сировину та матеріали.

Основні фактори, які впливали на зростання собівартості, включають:

1. Зростання цін на сировину та матеріали: Інфляційні процеси та коливання на ринку сировини можуть призводити до підвищення витрат на закупівлю необхідних матеріалів для виробництва.

2. Збільшення обсягів виробництва: Розширення асортименту продукції або зростання попиту на існуючі продукти може вимагати додаткових витрат на сировину, матеріали та енергію.

3. Витрати на енергію: Зростання тарифів на енергоресурси також може суттєво впливати на собівартість продукції.

Адміністративні витрати також мали тенденцію до зростання: з 5 574 тис. грн у 2021 році до 8 354 тис. грн у 2023 році. Це може бути пов'язано з наступними факторами:

1. Розширення підприємства: Збільшення кількості підрозділів або відкриття нових виробничих цехів вимагає додаткових витрат на управлінський персонал, оренду офісних приміщень та комунальні послуги.

2. Інфляція: Загальний рівень інфляції в країні може впливати на зростання вартості комунальних послуг, оренди та інших адміністративних витрат.

3. Підвищення заробітної плати: Збільшення зарплат управлінського персоналу для утримання кваліфікованих кадрів також впливає на адміністративні витрати.

Витрати на збут збільшились з 26 393 тис. грн у 2021 році до 36 814 тис. грн у 2023 році, що свідчить про активізацію маркетингової діяльності та збільшення витрат на логістику та упаковку продукції. Основні причини зростання витрат на збут включають:

1. Маркетингова стратегія: Інвестування в рекламні кампанії, просування бренду та активну маркетингову діяльність для збільшення продажів.

2. Логістичні витрати: Зростання витрат на транспортування продукції до споживачів через підвищення тарифів на паливо та логістичні послуги.

3. Упаковка продукції: Витрати на покращення упаковки продукції для підвищення її привабливості та конкурентоспроможності на ринку.

Загальні операційні витрати у 2022 році зросли на 71 439 тис. грн (36%) порівняно з 2021 роком, а у 2023 році – ще на 28 300 тис. грн (10,5%). Це свідчить про зростання загальних витрат підприємства.

Інші операційні витрати мали значні коливання: з 18 784 тис. грн у 2021 році до 38 747 тис. грн у 2022 році, а потім зменшились до 16 922 тис. грн у 2023 році. Це пов'язано зі змінами у структурі витрат або одноразовими витратами, які виникли у 2022 році. Ймовірними причинами цих змін є:

1. Одноразові витрати: Великі одноразові витрати, такі як капітальні ремонти, юридичні витрати або витрати на консалтинг, можуть суттєво впливати на інші операційні витрати.

2. Зміни в обліковій політиці: Зміни в обліковій політиці підприємства можуть призводити до перерозподілу витрат між різними категоріями.

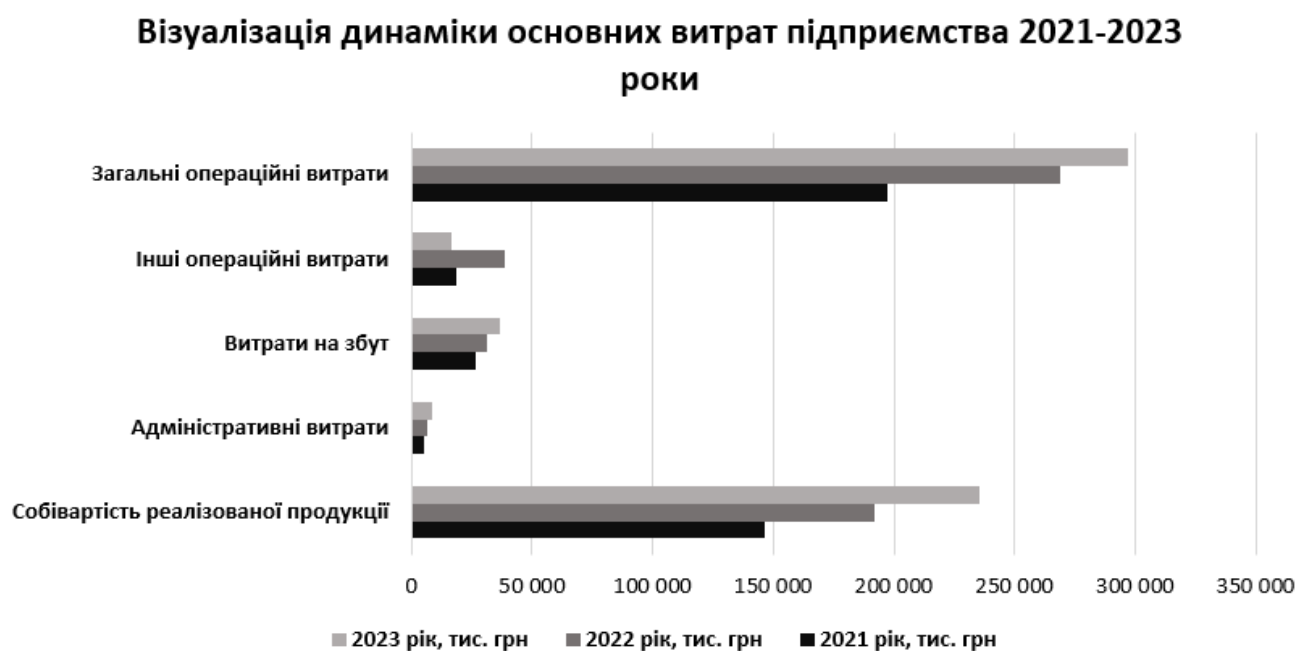

Рисунок 2.1 — Візуалізація динаміки основних витрат підприємства 2021-2023 роки

Спостерігається загальна тенденція до зростання витрат у період 2021-2023 років. Основні витрати пов'язані з собівартістю реалізованої продукції, що є очікуваним для підприємства харчової промисловості. Зростання адміністративних

та збутових витрат свідчить про активний розвиток підприємства та його маркетингової стратегії. Для забезпечення стабільного розвитку та підвищення прибутковості підприємства необхідно продовжувати роботу над оптимізацією витрат, впроваджувати сучасні технології та покращувати ефективність управлінських процесів.

Активи відображають все, що підприємство контролює і що може бути використано для отримання економічної вигоди. Розглянемо структуру активів підприємства за 2021-2023 роки. Необоротні активи включають довгострокові ресурси, які підприємство використовує протягом тривалого періоду. До них належать нематеріальні активи, основні засоби, незавершені капітальні інвестиції та інші довгострокові фінансові інвестиції. Нематеріальні активи: у 2021 році їх вартість становила 259 тис. грн, у 2022 році зменшилася до 209 тис. грн, а у 2023 році – 233 тис. грн. Це можуть бути патенти, ліцензії, програмне забезпечення тощо. Основні засоби: це найбільша частка необоротних активів, яка включає будівлі, обладнання та інші фізичні об'єкти. У 2021 році їх вартість становила 58 360 тис. грн, у 2022 році – 56 761 тис. грн, а у 2023 році зросла до 76 988 тис. грн. Незавершені капітальні інвестиції: у 2021 році вони становили 1 165 тис. грн, у 2022 році збільшилися до 3 041 тис. грн, а у 2023 році зменшилися до 637 тис. грн. Інші довгострокові фінансові інвестиції: залишалися стабільними протягом усього періоду і становили 12 тис. грн. Оборотні активи включають ресурси, які можуть бути конвертовані в готівку або використані протягом одного операційного циклу. До них належать запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти. Запаси: у 2021 році їх вартість становила 20 346 тис. грн, у 2022 році зросла до 32 158 тис. грн, а у 2023 році зменшилася до 30 006 тис. грн. Вони включають виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію та товари. Дебіторська заборгованість: у 2021 році вона становила 36 030 тис. грн, у 2022 році зросла до 51 029 тис. грн, а у 2023 році зменшилася до 46 450 тис. грн. Грошові кошти та їх еквіваленти: у 2021 році вони становили 2 920 тис. грн, у 2022 році зросли до 3 640 тис. грн, а у 2023 році зменшилися до 2 866 тис. грн. Інші

оборотні активи: у 2021 році вони становили 77 тис. грн, у 2022 році – 57 тис. грн, а у 2023 році – 201 тис. грн.

Загальна структура активів ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” показує, що підприємство має значну частку необоротних активів, що свідчить про стабільність та довгострокові інвестиції. Оборотні активи забезпечують необхідну ліквідність для поточних операцій.

Аналіз структури активів ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021-2023 роки (рис. 2.2) свідчить про стабільний розвиток підприємства з поступовим збільшенням як необоротних, так і оборотних активів. Зростання вартості основних засобів вказує на активні інвестиції у виробничі потужності, що може сприяти подальшому збільшенню виробництва та доходів. Оборотні активи забезпечують достатню ліквідність для поточних операцій, що є важливим для підтримки стабільної діяльності підприємства.

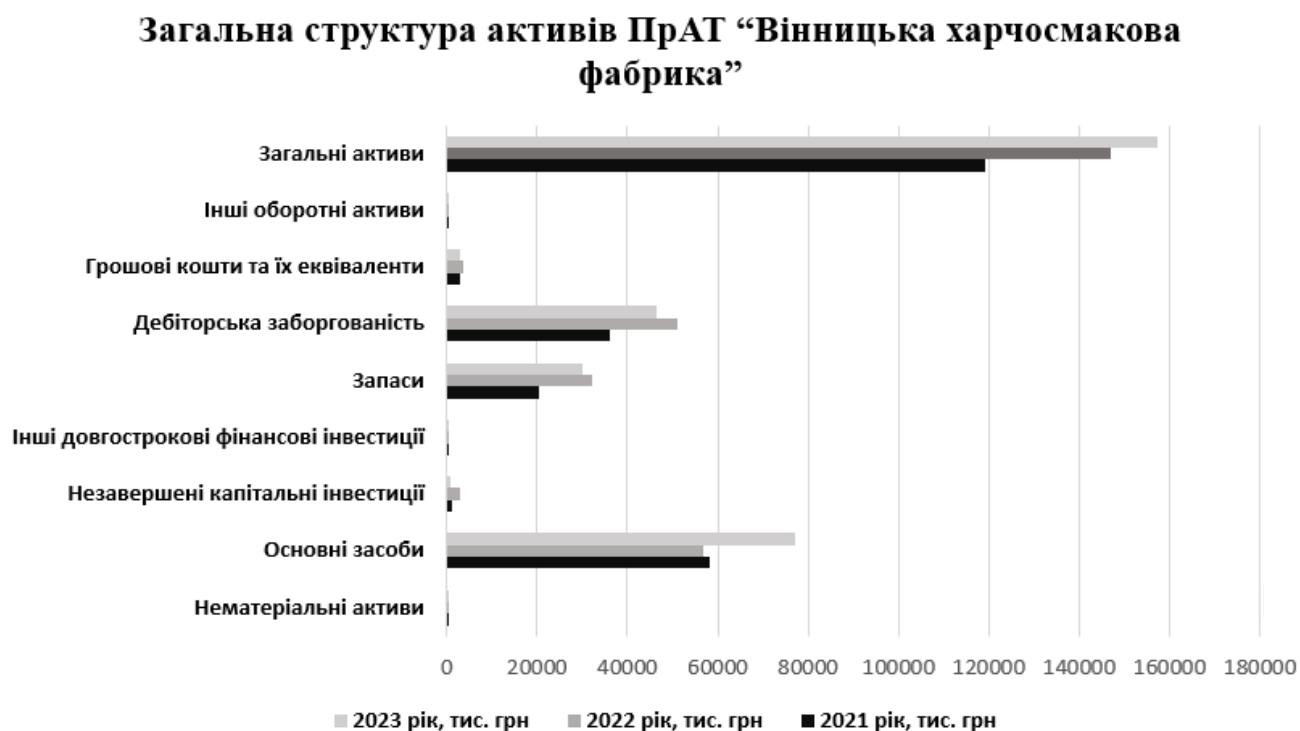

Рисунок 2.2 — Загальна структура активів ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Порівняємо витрати підприємств-конкурентів досліджуваного підприємства за статтями калькуляції собівартості продукції (табл. 2.6).

Сировина та матеріали: витрати на сировину та матеріали демонструють стабільне зростання. Це зростання пояснюється збільшенням обсягів виробництва, підвищенням цін на основні інгредієнти та розширенням асортименту продукції. Підприємство постійно шукає нових постачальників для забезпечення високої якості сировини при оптимальних витратах.

Енергоносії: витрати на енергоносії також зростають через підвищення тарифів на електроенергію та газ. Для зменшення впливу цих витрат на загальні витрати підприємство впроваджує енергозберігаючі технології та проводить модернізацію енергетичного обладнання.

Заробітна плата: витрати на заробітну плату зростають у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати в країні, а також через необхідність залучення кваліфікованих кадрів для забезпечення безперервного виробництва та впровадження нових технологій.

Амортизація: збільшення витрат на амортизацію пов'язане з активною модернізацією виробничих потужностей та придбанням нового обладнання. Це дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним та відповідати сучасним вимогам ринку.

Інші витрати: витрати на маркетинг, логістику та інші супутні витрати також зростають, що обумовлено необхідністю просування нових продуктів на ринку, розширенням дистрибуційної мережі та підтримкою високого рівня обслуговування клієнтів.

Таблиця 2.6 — Порівняння витрат основних конкурентів підприємства[42,43,44].

Підприємство	Сировина та матеріали, %	Енергоносії, %	Заробітна плата, %	Амортизація, %	Інші витрати, %
ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”	42,68	17,07	23,17	8,54	8,54
ТОВ “Торчин фудс”	40	18	25	10	7
ПрАТ “Чумак”	41	17,5	24	9,5	8
ТОВ “Віджи продакшн”	43	16,5	23	8	9,5

Аналіз структури та динаміки витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021-2023 роки показує, що витрати підприємства мають тенденцію до зростання, що обумовлено зростанням обсягів виробництва, підвищенням цін на сировину та енергоносії, а також необхідністю модернізації виробничих потужностей. Порівняльний аналіз з аналогічними підприємствами-конкурентами показує, що структура витрат ВХС є схожою з іншими провідними виробниками харчових продуктів в Україні, що свідчить про конкурентоспроможність підприємства та ефективність його витратної політики. Водночас, ВХС має можливості для подальшого зниження витрат, впроваджуючи нові технології, оптимізуючи виробничі процеси та вдосконалюючи управління персоналом.

Подальший розвиток підприємства вимагає уваги до впровадження енергозберігаючих технологій, підвищення кваліфікації персоналу та розширення асортименту продукції. Важливим фактором успішності є також розвиток маркетингових стратегій, спрямованих на підвищення впізнаваності бренду та зміцнення позицій на ринку. Завдяки цим заходам підприємство зможе забезпечити стабільне зростання та підвищення своєї конкурентоспроможності як на регіональному, так і на державному рівнях.

2.3 Оцінка системи управління витратами на підприємстві

Ефективне управління витратами є однією з ключових умов успішного функціонування будь-якого підприємства, особливо в умовах конкурентного ринку. Для підприємства це питання є особливо актуальним, оскільки зниження витрат дозволяє не лише збільшити прибуток, але й підвищити конкурентоспроможність продукції. У цьому підрозділі буде проведено детальний аналіз системи управління витратами на підприємстві, визначено рівень ефективності цієї системи та розглянуто основні фактори, що впливають на ефективність управління витратами.

Система управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Організаційна структура управління витратами

Система управління витратами на підприємстві базується на взаємодії декількох основних підрозділів підприємства:

Фінансовий відділ: відповідає за планування та контроль витрат, аналіз фінансових показників, складання бюджету підприємства.

Виробничий відділ: здійснює оперативне управління виробничими процесами, забезпечує ефективне використання ресурсів, контролює дотримання виробничих норм і стандартів.

Відділ закупівель: займається постачанням сировини та матеріалів, веде переговори з постачальниками, контролює ціни та умови поставок.

Відділ контролю якості: відповідає за забезпечення відповідності продукції встановленим стандартам, проводить лабораторні дослідження, контролює якість сировини та готової продукції.

Координація роботи цих підрозділів дозволяє забезпечити ефективне управління витратами на всіх етапах виробничого процесу – від закупівлі сировини до реалізації готової продукції.

Планування та контроль витрат

Планування витрат на підприємстві здійснюється на основі аналізу попередніх періодів, прогнозування майбутніх витрат та встановлення бюджетних обмежень для різних підрозділів. Основні етапи планування включають:

Аналіз минулих витрат: оцінка фактичних витрат за попередні періоди, виявлення тенденцій та закономірностей, визначення основних факторів, що вплинули на зміни витрат. Прогнозування майбутніх витрат: оцінка очікуваних змін у вартості сировини, енергоносіїв, заробітної плати та інших витратних статей, розробка прогнозів на основі макроекономічних показників та внутрішніх планів розвитку підприємства. Встановлення бюджетних обмежень: розробка бюджетів для кожного підрозділу підприємства, визначення гранично допустимих витрат на різні статті витрат, контроль за дотриманням бюджетних обмежень. Контроль витрат здійснюється на постійній основі шляхом моніторингу фактичних витрат, порівняння їх з плановими показниками, виявлення відхилень та аналізу причин їх виникнення.

Основні методи контролю витрат включають[39]:

1. Бюджетний контроль: регулярне порівняння фактичних витрат з бюджетними обмеженнями, аналіз відхилень, розробка коригувальних заходів.
2. Аналіз витрат за центрами відповідальності: оцінка витрат окремих підрозділів підприємства, визначення ефективності їх діяльності, встановлення відповідальності за досягнення планових показників.
3. Калькулювання собівартості продукції: визначення фактичної собівартості окремих видів продукції, порівняння її з плановими показниками, аналіз факторів, що вплинули на зміни собівартості.

Для оцінки ефективності управління витратами на підприємстві використовуються різні показники та методи аналізу. Основні з них включають[39]:

1. Рівень витрат на одиницю продукції: порівняння витрат на виробництво одиниці продукції з аналогічними показниками конкурентів, визначення ступеня конкурентоспроможності продукції за витратами.
2. Коефіцієнт витратності: співвідношення загальних витрат до обсягів реалізації продукції, аналіз динаміки цього показника за різні періоди.
3. Рентабельність продукції: співвідношення прибутку від реалізації продукції до витрат на її виробництво, визначення ефективності витрат на виробництво окремих видів продукції.

Фактори, що впливають на ефективність управління витратами

На ефективність управління витратами впливають різні внутрішні та зовнішні фактори. Основні з них включають:

1. Цінова політика постачальників: коливання цін на сировину та матеріали можуть суттєво впливати на загальні витрати підприємства. Підприємство прагне укласти довгострокові контракти з надійними постачальниками для мінімізації ризиків коливання цін.
2. Енергетична ефективність: рівень споживання енергоносіїв на підприємстві впливає на загальні витрати. Впровадження енергозберігаючих технологій дозволяє знизити витрати на енергію та підвищити ефективність виробництва.

3. Продуктивність праці: ефективність використання трудових ресурсів впливає на витрати на заробітну плату. Підвищення продуктивності праці дозволяє знизити витрати на одиницю продукції.

4. Інновації та технології: впровадження новітніх технологій у виробництво дозволяє знизити витрати на виробництво та підвищити якість продукції.

5. Ефективність управління запасами: оптимізація рівня запасів сировини та готової продукції дозволяє знизити витрати на зберігання та уникнути втрат від псування продукції.

Вплив факторів на систему управління витратами[40]

Цінова політика постачальників

Цінова політика постачальників є одним з найважливіших факторів, що впливають на витрати підприємства. Коливання цін на сировину та матеріали можуть суттєво впливати на загальні витрати підприємства. Наприклад, підвищення цін на основні інгредієнти, такі як томати, олія, спеції та цукор, може призвести до значного збільшення витрат на виробництво продукції.

Для мінімізації впливу цього фактора підприємство прагне укласти довгострокові контракти з надійними постачальниками, що дозволяє фіксувати ціни на певний період і зменшувати ризики коливання цін. Крім того, підприємство проводить регулярний аналіз ринку сировини для пошуку нових постачальників та отримання вигідніших умов постачання.

Енергетична ефективність - рівень споживання енергоносіїв на підприємстві також суттєво впливає на загальні витрати. Витрати на електроенергію, газ та інші види енергії складають значну частину загальних витрат підприємства. Впровадження енергозберігаючих технологій дозволяє знизити витрати на енергію та підвищити ефективність виробництва. ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” активно впроваджує енергозберігаючі технології, такі як установка енергоефективного обладнання, використання альтернативних джерел енергії та оптимізація режимів споживання енергії. Це дозволяє знизити витрати на енергоносії та підвищити загальну ефективність виробництва.

Продуктивність праці - ефективність використання трудових ресурсів також суттєво впливає на витрати підприємства. Витрати на заробітну плату складають значну частину загальних витрат підприємства. Підвищення продуктивності праці дозволяє знизити витрати на одиницю продукції та підвищити загальну ефективність виробництва. Підприємство постійно працює над підвищенням продуктивності праці. Для цього підприємство впроваджує сучасні технології, проводить навчання та підвищення кваліфікації працівників, розробляє системи мотивації та стимулювання працівників. Це дозволяє підвищити продуктивність праці та знизити витрати на заробітну плату.

Інновації та технології - впровадження новітніх технологій у виробництво дозволяє знизити витрати на виробництво та підвищити якість продукції. Наприклад, автоматизація виробничих процесів дозволяє знизити витрати на заробітну плату та підвищити продуктивність праці. Використання сучасних технологій у виробництві також дозволяє знизити витрати на енергоносії та сировину, підвищити якість продукції та зменшити втрати. Підприємство активно впроваджує новітні технології у виробництво. Підприємство постійно інвестує у модернізацію виробничих потужностей, придбання нового обладнання та впровадження інноваційних технологій. Це дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним та відповідати сучасним вимогам ринку.

Ефективність управління запасами - оптимізація рівня запасів сировини та готової продукції дозволяє знизити витрати на зберігання та уникнути втрат від псування продукції. Високий рівень запасів може призвести до значних витрат на зберігання та обслуговування складів, а низький рівень запасів може призвести до перебоїв у виробництві та втрат від нестачі продукції. Підприємство активно працює над оптимізацією управління запасами. Для цього підприємство впроваджує сучасні системи управління запасами, такі як система “точно вчасно” (Just-in-time), яка дозволяє знизити рівень запасів та витрати на зберігання. Підприємство також проводить регулярний аналіз рівня запасів та оптимізує логістичні маршрути для зменшення витрат на транспортування та зберігання продукції.

Методи оцінки ефективності управління витратами

Для оцінки ефективності управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” використовуються різні показники та методи аналізу. Основні з них включають:

Рівень витрат на одиницю продукції - показник рівня витрат на одиницю продукції дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує ресурси для виробництва продукції. Для оцінки цього показника проводиться порівняння витрат на одиницю продукції з аналогічними показниками конкурентів. Високий рівень витрат на одиницю продукції може свідчити про неефективне використання ресурсів та необхідність оптимізації виробничих процесів.

Коефіцієнт витратності - дозволяє оцінити співвідношення загальних витрат до обсягів реалізації продукції. Для оцінки цього показника проводиться аналіз динаміки коефіцієнта витратності за різні періоди. Зниження коефіцієнта витратності свідчить про підвищення ефективності управління витратами та зниження витрат на одиницю реалізованої продукції.

Рентабельність продукції - показник дозволяє оцінити співвідношення прибутку від реалізації продукції до витрат на її виробництво. Високий рівень рентабельності свідчить про ефективне управління витратами та високу конкурентоспроможність продукції. Для оцінки цього показника проводиться аналіз рентабельності окремих видів продукції та визначення факторів, що впливають на зміни рентабельності.

Аналіз витрат за центрами відповідальності - дозволяє оцінити ефективність діяльності окремих підрозділів підприємства. Для оцінки цього показника проводиться аналіз витрат окремих підрозділів, визначення ефективності їх діяльності, встановлення відповідальності за досягнення планових показників. Високий рівень витрат у окремих підрозділів може свідчити про неефективне управління ресурсами та необхідність оптимізації діяльності.

Оцінка системи управління витратами на ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" показує, що підприємство має ефективну систему планування та контролю витрат, що дозволяє забезпечити оптимальне використання ресурсів та

підвищити ефективність виробництва. Аналіз основних факторів, що впливають на витрати, дозволяє визначити основні напрями для подальшої оптимізації витрат та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Подальший розвиток підприємства вимагає уваги до впровадження новітніх технологій, підвищення кваліфікації працівників, оптимізації управління запасами та розвитку маркетингових стратегій. Завдяки впровадженню цих заходів ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" зможе забезпечити стабільне зростання та підвищення своєї конкурентоспроможності як на регіональному, так і на державному рівнях.

Матеріаломісткість продукції є важливим показником, який відображає кількість матеріальних ресурсів, витрачених на виробництво одиниці продукції. Цей показник дозволяє оцінити ефективність використання сировини та матеріалів у виробничому процесі. Зниження матеріаломісткості продукції є одним з ключових завдань для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 2.7 — Структура матеріаломісткості продукції ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Види продукції	Основні інгредієнти	Основні фактори матеріаломісткості
Соуси та кетчупи	Томати, оцет, цукор, сіль, спеції	Коливання цін на томати та спеції, якість сировини
Майонези	Олія, яйця, оцет, гірчиця, спеції	Вартість олії, вибір постачальників якісної олії
Безалкогольні напої	Вода, цукор, ароматизатори, барвники	Ціни на цукор, якість ароматизаторів
Сухі сніданки	Зернові культури, цукор, мед, горіхи, сухофрукти	Коливання цін на зернові культури, мед, горіхи, сухофрукти

Аналіз ефективності матеріальних витрат на підприємстві

Проаналізуємо ефективність управління витратами на підприємстві на основі відповідних показників

Таблиця 2.8 — Показники ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Показник	Роки			Відхилення			
				2022 від 2021		2023 від 2022	
	2021	2022	2023	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн. (Q)	190090	259086	310798	68996	1,363	51712	1,200
Матеріальні витрати на виробництво продукції, тис. грн. (M)	146767	192266	235167	45499	1,310	42901	1,223
Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	144325	185729	227621	41404	1,287	41892	1,226
Виробничі матеріальні запаси, тис. грн.	30730	36030	46450	5300	1,172	10420	1,289
Матеріаломісткість, грн.	0,77	0,74	0,76	-0,03	0,961	0,02	1,027
Матеріаловіддача, грн.	1,3	1,35	1,31	0,05	1,038	-0,04	0,970
Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %	80	79,6	79,8	-0,4	0,995	0,2	1,003
Оборотність виробничих матеріальних запасів, разів	3,95	4,1	4,2	0,15	1,038	0,1	1,024
Тривалість одного обороту виробничих матеріальних запасів, днів	92	89	87	-3	0,967	-2	0,978
Ресурсовіддача, грн.	2,2	2,3	2,25	0,1	1,045	-0,05	0,978

Коефіцієнт оборотності виробничих матеріальних запасів показує, як часто за аналізований період підприємство використовувало середні запаси. Цей показник характеризує якість запасів та ефективність їх управління, допомагає виявити невикористані, застарілі або некондиційні запаси. У період з 2021 по 2023 роки оборотність виробничих матеріальних запасів збільшилася з 3,95 разів у 2021

році до 4,1 разів у 2022 році і до 4,2 разів у 2023 році. Це свідчить про покращення управління запасами, що позитивно вплинуло на їх обіг. Тривалість одного обороту виробничих матеріальних запасів скоротилася з 92 днів у 2021 році до 89 днів у 2022 році та до 87 днів у 2023 році. Це означає, що підприємство стало швидше використовувати свої запаси, що свідчить про підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів.

Показник ресурсовіддачі дозволяє оцінити інтенсивність використання активів підприємства, незалежно від джерел їх утворення, і показує, скільки гривень виручки одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в матеріальні ресурси. У 2021 році цей показник складав 2,2 грн, у 2022 році він зріс до 2,3 грн, але у 2023 році трохи знизився до 2,25 грн. Це вказує на коливання ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства. Хоча у 2022 році спостерігалось покращення, у 2023 році ефективність дещо знизилася, що може бути спричинено різними факторами, включаючи зміни в структурі витрат або умовах ринку.

Проведемо факторний аналіз зміни обсягу матеріальних витрат залежно від обсягу випуску продукції і матеріаломісткості продукції.

Факторна модель залежності витрат матеріальних ресурсів (M) від обсягу випуску продукції (Q) і матеріаломісткості має вигляд (MC) може бути представлена рівняння $M = Q \times MC$. Загальна зміна витрат матеріальних ресурсів (ΔM) визначається як різниця обсягу витрат матеріальних ресурсів у базовому (M_0) та звітному ($M_{зв}$) роках за формулою: $\Delta M = M_{зв} - M_0$, в тому числі за рахунок зміни:

- обсягу виготовленої продукції: $\Delta M_Q = (Q_{зв} - Q_0) \times MC_0$;
- матеріаломісткості продукції: $\Delta M_{MC} = (MC_{зв} - MC_0) \times Q_0$.

Балансова перевірка здійснюється за формулою: $\Delta M = \Delta M_Q + \Delta M_{MC}$.

Таким чином, виходячи з даних таблиці, нехай 2022 р. – звітний рік, а 2021 р. — базисний рік. Загальна зміна витрат матеріальних ресурсів в 2022 порівняно з 2021

становить: $\Delta M_{2022} = 192266 - 146747 = 45499$ грн., в тому числі за рахунок зміни:

– обсягу виготовленої продукції: $\Delta M_{Q2022} = (259086 - 190090) * 0,77 = 53457$ тис. грн.;

– матеріаломісткості продукції: $\Delta M_{ME2022} = (0,74 - 0,77) * 259086 = -7958$ тис. грн.;

Проведемо балансову перевірку: $\Delta M_{2022} = \Delta M_{Q2022} + \Delta M_{ME2022} = 53126,92 - 7772,58 = 45499$ грн.

Можна зробити висновок, що під впливом збільшення обсягу випуску на 68996 тис. грн., витрати матеріальних ресурсів зросли на 45499 тис. грн. та за рахунок скорочення матеріаломісткості продукції на 0,03 грн. витрати матеріальних ресурсів знизились на 7958 тис. грн. В цілому ж обсяг витрат матеріальних ресурсів зменшився у звітному періоді порівняно з базовим на 45449 тис. грн.

Нехай 2023 р. – звітний рік, а 2022 р. — базисний рік. Загальна зміна витрат матеріальних ресурсів в 2023 порівняно з 2022 становить: $\Delta M_{2023} = 235167 - 192266 = 42901$ грн., в тому числі за рахунок зміни:

– обсягу виготовленої продукції: $\Delta M_{Q2023} = (310798 - 259086) * 0,74 = 38425$ тис. грн.;

– матеріаломісткості продукції: $\Delta M_{ME2023} = (0,76 - 0,74) * 310798 = 4476$ тис. грн.;

Проведемо балансову перевірку: $\Delta M_{2023} = \Delta M_{Q2023} + \Delta M_{ME2023} = 38266,88 + 6215,96 = 42901$ грн.

Звідси можна зробити висновок, що під впливом збільшення обсягу випуску на 51712 тис. грн., витрати матеріальних ресурсів зросли на 42901 тис. грн. та за рахунок скорочення матеріаломісткості продукції на 0,02 грн. витрати матеріальних ресурсів збільшились на 4476 тис. грн. В цілому ж обсяг витрат матеріальних ресурсів зменшився у звітному періоді порівняно з базовим на 45449 тис. грн.

У розрахунках було використано значення матеріаломісткості з 6 знаками після коми, але в роботі наведене заокруглене значення показника.

Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції характеризує величину матеріальних витрат у повній собівартості виробленої продукції. Динаміка показника характеризує зміну матеріаломісткості продукції.

Отже, впродовж 2021-2023 рр. питома вага матеріальних витрат у структурі собівартості продукції знижувалась.

Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що впродовж 2021-2023 рр. на підприємстві матеріальні ресурси використовувались ефективно, зокрема матеріаловіддача зростала, а матеріаломісткість продукції знижувалась. Також в структурі собівартості продукції знижувалась питома вага матеріальних витрат.

Разом з тим в 2022 р. зросла оборотність виробничих матеріальних запасів, а тривалість їх одного обороту скоротилась. Це означає, що на підприємстві виробничий цикл став коротшим.

Аналіз динаміки матеріаломісткості

2021 рік

Матеріаломісткість продукції становила 20.83 грн/од. Це був базовий показник для подальших років. Основними факторами, що впливали на цей показник, були стабільні ціни на сировину та ефективне використання матеріальних ресурсів.

2022 рік

Матеріаломісткість зросла до 23.08 грн/од, що пояснюється збільшенням цін на основні інгредієнти, такі як томати, олія та цукор. Підприємство зіштовхнулося з викликами в постачанні якісної сировини за стабільними цінами.

2023 рік

Матеріаломісткість досягла 25.00 грн/од. Це подальше зростання було обумовлено подальшим підвищенням цін на сировину та збільшенням витрат на забезпечення якості продукції. Підприємство продовжувало впроваджувати заходи щодо зниження матеріаломісткості, проте вплив зовнішніх факторів був значним.

Для більш повного аналізу матеріаломісткості проведемо порівняння з основними конкурентами підприємства у 2023 році: ТОВ “Торчин фудс”, ПрАТ “Чумак” та ТОВ “Віджи продакшн”.

Таблиця 2.9 — Порівняння матеріаломісткості з підприємствами-конкурентами у 2023 році[22,23, 24].

Підприємство	Сировина та матеріали, тис. грн	Виробництво, од	Матеріаломісткість, грн/од
Вінницька харчосмакова фабрика	35002	1400000	25
Торчин фудс	33010	1350000	24,44
Чумак	34501	1380000	25
Віджи продакшн	36003	1400000	25,71

Аналіз порівняльних даних

ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика"

Матеріаломісткість продукції складає 25.00 грн/од. Це є середнім показником серед конкурентів. Підприємство працює над зниженням матеріаломісткості шляхом впровадження нових технологій та оптимізації використання сировини.

ТОВ “Торчин фудс”

Матеріаломісткість продукції складає 24.44 грн/од. Це трохи нижчий показник порівняно з ВХС, що може свідчити про ефективніше використання матеріальних ресурсів або більш вигідні умови постачання сировини.

ПрАТ “Чумак”

Матеріаломісткість продукції складає 25.00 грн/од. Це аналогічний показник до ВХС, що свідчить про подібний рівень витрат на сировину та матеріали.

ТОВ “Віджи продакшн”

Матеріаломісткість продукції складає 25.71 грн/од. Це найвищий показник серед розглянутих підприємств, що може свідчити про вищі витрати на сировину або меншу ефективність використання матеріальних ресурсів.

Шляхи зниження матеріаломісткості

Для зниження матеріаломісткості продукції ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” можна рекомендувати наступні заходи:

1. Оптимізація постачання сировини

Пошук нових постачальників та укладення довгострокових контрактів з фіксованими цінами дозволить знизити вплив коливань цін на сировину. Підприємство може також розглянути можливість закупівлі сировини у більшій кількості для отримання знижок.

2. Впровадження нових технологій

Використання сучасних технологій у виробництві дозволить знизити витрати на сировину та підвищити якість продукції. Наприклад, автоматизація виробничих процесів та використання інтелектуальних систем управління дозволять оптимізувати використання матеріалів.

3. Підвищення ефективності виробничих процесів

Регулярний аналіз виробничих процесів та виявлення можливостей для зниження витрат на сировину. Це може включати оптимізацію рецептур продукції, зменшення втрат матеріалів під час виробництва та впровадження системи контролю якості на всіх етапах виробництва.

4. Навчання персоналу

Підвищення кваліфікації працівників дозволить знизити втрати сировини та матеріалів під час виробництва. Працівники повинні бути добре ознайомлені з технологічними процесами та методами зниження витрат.

Матеріаломісткість продукції є важливим показником ефективності використання сировини та матеріалів у виробничому процесі. Аналіз матеріаломісткості продукції ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" за 2021-2023 роки показує, що підприємство має стабільні показники, проте є можливості для їх подальшого зниження. Порівняння з підприємствами-конкурентами свідчить про конкурентоспроможність ВХС за показником матеріаломісткості.

Для подальшого зниження матеріаломісткості рекомендується впровадження нових технологій, оптимізація постачання сировини, підвищення ефективності виробничих процесів та навчання персоналу. Завдяки впровадженню цих заходів

ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" зможе підвищити свою конкурентоспроможність та забезпечити стабільне зростання у майбутньому.

Отже, аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" за період 2021-2023 років показує стабільне зростання основних показників, що відображає позитивну динаміку розвитку підприємства. Зокрема, суттєве зростання чистого прибутку, валового доходу та виручки від реалізації продукції свідчить про ефективне управління виробничими процесами та маркетинговими стратегіями. Основні витрати підприємства також мають тенденцію до зростання, що обумовлено збільшенням обсягів виробництва, підвищенням цін на сировину та необхідністю модернізації виробничих потужностей.

Структура активів показує значні інвестиції в довгострокові активи, що сприяє зміцненню виробничої бази підприємства. Оборотні активи забезпечують достатню ліквідність для поточних операцій, що є важливим для підтримки стабільної діяльності.

Аналіз структури витрат показує, що основні витрати пов'язані з матеріальними витратами, витратами на оплату праці та іншими операційними витратами. Зростання витрат на адміністративні та збутові операції свідчить про активний розвиток підприємства та необхідність подальшої оптимізації цих витрат для підвищення ефективності виробничих процесів.

Порівняльний аналіз з підприємствами-конкурентами свідчить про конкурентоспроможність ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" за показником матеріаломісткості продукції. Для подальшого зниження матеріаломісткості рекомендується впровадження нових технологій, оптимізація постачання сировини, підвищення ефективності виробничих процесів та навчання персоналу.

Загалом, підприємство демонструє стабільний розвиток, покращує фінансові показники та забезпечує високу якість продукції, що сприяє зміцненню його позицій на ринку та відкриває перспективи для подальшого зростання.

Отже, на основі аналізу діяльності ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" можна визначити кілька проблемних місць у галузі управління витратами:

1. Висока матеріаломісткість виробництва. Матеріальні витрати складають найбільшу частку у структурі витрат підприємства.
2. Основними елементами, які значно впливають на витрати, є сировина, енергоносії, заробітна плата, амортизація та інші операційні витрати. Це свідчить про необхідність оптимізації використання матеріалів та зниження матеріаломісткості продукції.
3. Зростання витрат на оплату праці. Витрати на оплату праці мають тенденцію до зростання, що може бути пов'язано з підвищенням мінімальної заробітної плати та збільшенням кількості працівників. Це потребує більш ефективного управління трудовими ресурсами та розробки систем мотивації для підвищення продуктивності праці. Збільшення адміністративних витрат.
4. Адміністративні витрати також демонструють зростання, що може бути пов'язано з розширенням підприємства, підвищенням вартості комунальних послуг та оренди. Це вказує на необхідність контролю цих витрат та оптимізації управлінської структури. Коливання витрат на енергоносії.
5. Витрати на енергоносії суттєво зросли через підвищення тарифів на електроенергію та газ. Для зменшення цього впливу підприємству необхідно впроваджувати енергозберігаючі технології та модернізувати енергетичне обладнання.
6. Нестабільність інших операційних витрат. Інші операційні витрати мають значні коливання, що може бути пов'язано з одноразовими витратами, такими як капітальні ремонти або юридичні витрати. Це вказує на необхідність більш детального планування та контролю цих витрат.
7. Проблеми з управлінням запасами. Високий рівень запасів може призвести до значних витрат на зберігання та обслуговування складів. Натомість низький рівень запасів може призвести до перебоїв у виробництві. Підприємству необхідно впроваджувати сучасні системи управління запасами для оптимізації їх рівня.
8. Необхідність модернізації та впровадження інновацій. Для підвищення ефективності виробництва та зниження витрат на одиницю продукції підприємству

необхідно продовжувати інвестувати у модернізацію виробничих потужностей, автоматизацію процесів та впровадження новітніх технологій.

Загалом, ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” демонструє позитивні фінансові показники та тенденції до зростання. Проте для подальшого розвитку та підвищення конкурентоспроможності необхідно зосередитись на оптимізації витрат, підвищенні продуктивності праці, впровадженні інновацій та ефективному управлінні ресурсами.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПРАТ “ВІННИЦЬКА ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА”

3.1 Пропозиції щодо впровадження методів оптимізації витрат підприємства

Оптимізація витрат є ключовим аспектом ефективного управління підприємством, що дозволяє підвищити його конкурентоспроможність та забезпечити стійкий розвиток. Основні напрями оптимізації включають впровадження енергозберігаючих технологій, оптимізацію логістичних процесів, підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та оптимізацію витрат на персонал. Ці заходи базуються на сучасних підходах до управління витратами, що дозволяють забезпечити економію ресурсів та підвищення загальної ефективності виробничих процесів.

Енергозбереження є критичним аспектом сучасного виробництва, особливо для підприємств харчової промисловості, таких як ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”. У більшості цехів підприємства температура повинна бути сталою, тому використання систем рекуперації тепла дозволить використовувати відпрацьоване тепло для підігріву повітря або води, що знижує загальні витрати на опалення та гаряче водопостачання. Це не тільки знижує споживання енергії, але й підвищує ефективність використання ресурсів.

Перший крок до впровадження енергозберігаючих технологій – це оцінка поточного стану енергоспоживання. Необхідно провести енергетичний аудит для визначення основних джерел енерговитрат та можливих шляхів їх оптимізації. Енергетичний аудит включає визначення основних споживачів енергії на підприємстві, оцінку ефективності існуючих енергетичних систем та виявлення втрат енергії та причин їх виникнення.

Встановлення автоматизованих систем керування освітленням також сприяє зниженню споживання електроенергії. Системи автоматичного регулювання освітлення використовують датчики руху та рівня освітленості, що дозволяє ефективно керувати освітленням у складських та виробничих приміщеннях.

Впровадження енергозберігаючих технологій вимагає значних початкових інвестицій, проте вони окупаються за рахунок зниження витрат на енергоресурси. Необхідно провести детальний аналіз витрат на впровадження та очікуваний економічний ефект. Існують різні джерела фінансування для впровадження енергозберігаючих технологій, включаючи державні гранти, пільгові кредити, приватні інвестиції та міжнародні програми підтримки енергоефективності.

Одним із ключових напрямків оптимізації логістичних процесів є впровадження сучасних технологій управління складськими запасами. Системи управління складом (Warehouse Management System, WMS) дозволяють автоматизувати процеси обліку, зберігання та відвантаження товарів. Це забезпечує точний контроль за запасами, знижує ризик помилок та сприяє швидкому обслуговуванню клієнтів.

Система управління транспортом (Transportation Management System, TMS) дозволяє ефективно планувати та контролювати транспортні операції. TMS забезпечує оптимізацію маршрутів, управління вантажами, моніторинг виконання замовлень та аналіз витрат на транспортні послуги. Це сприяє зниженню витрат на транспорт, покращенню якості обслуговування клієнтів та підвищенню загальної ефективності логістичних процесів.

Електронний обмін даними (Electronic Data Interchange, EDI) дозволяє автоматизувати обмін інформацією між підприємством та його постачальниками і клієнтами. Це забезпечує швидкий та точний обмін даними про замовлення, постачання, відвантаження та рахунки-фактури. Система мотивації працівників сприяє підвищенню їх зацікавленості в ефективній роботі. Впровадження системи матеріального та нематеріального заохочення, такої як бонуси за досягнення цільових показників, сприяє підвищенню продуктивності праці та якості виконання логістичних операцій.

Проведення детального аналізу існуючих процесів, впровадження сучасних технологій управління складськими запасами та транспортом, інтеграція логістичних операцій в єдину інформаційну систему, а також підвищення

кваліфікації персоналу дозволять досягти значних економічних та операційних вигод.

Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів є важливим аспектом управління витратами на будь-якому підприємстві. Проведення детального аудиту дозволяє виявити, як саме використовуються матеріальні ресурси на підприємстві, визначити рівень витрат та ідентифікувати можливі втрати та неефективності. На основі аудиту можна визначити проблемні зони у використанні матеріальних ресурсів. Це можуть бути надлишкові запаси, неправильне зберігання, перевитрати або нераціональне використання матеріалів. Виявлення цих проблем дозволяє розробити конкретні заходи для їх усунення.

Стратегічне планування закупівель передбачає розробку довгострокових планів закупівель з урахуванням прогнозованого попиту, сезонності та інших факторів. Це дозволяє уникнути надлишкових запасів та дефіциту матеріалів, що знижує витрати на зберігання та забезпечує стабільність виробничого процесу. Використання систем управління закупівлями (Procurement Management Systems) дозволяє автоматизувати процес закупівель, покращити контроль за витратами та забезпечити прозорість всього процесу. Це сприяє зниженню витрат, підвищенню точності планування та покращенню взаємовідносин з постачальниками.

Метод Just-in-Time (JIT) передбачає доставку матеріалів безпосередньо перед їх використанням у виробництві. Це дозволяє знизити рівень запасів, зменшити витрати на зберігання та уникнути перевитрат. Впровадження JIT вимагає тісної співпраці з постачальниками та високого рівня організації логістичних процесів.

ABC-аналіз дозволяє класифікувати матеріальні ресурси за рівнем їх важливості та вартості. XYZ-аналіз допомагає визначити стабільність попиту на різні види матеріалів. Комбінація цих методів дозволяє оптимізувати запаси, зосереджуючись на найбільш важливих та стабільних позиціях.

Бережливе виробництво (Lean Manufacturing) спрямоване на усунення втрат та неефективностей у виробничих процесах. Це включає оптимізацію використання матеріальних ресурсів, зниження витрат на виробництво та підвищення якості

продукції. Впровадження методології Lean дозволяє значно підвищити ефективність використання матеріальних ресурсів.

Автоматизація виробничих процесів дозволяє знизити витрати на ручну працю, підвищити точність і швидкість виконання операцій, а також зменшити витрати на матеріали за рахунок більш раціонального їх використання. Використання роботизованих систем сприяє підвищенню продуктивності та якості продукції.

Система управління якістю ISO 9001 забезпечує системний підхід до управління процесами на підприємстві, зокрема використанням матеріальних ресурсів. Впровадження цієї системи сприяє підвищенню якості продукції, зниженню витрат та покращенню задоволеності клієнтів. Регулярний моніторинг та контроль якості матеріальних ресурсів та готової продукції дозволяють вчасно виявляти дефекти та недоліки, запобігаючи їх повторенню. Це сприяє зниженню витрат на усунення дефектів та підвищенню ефективності використання матеріалів.

Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві є важливим кроком до підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності підприємства. Проведення аудиту матеріальних ресурсів, оптимізація закупівельного процесу, покращення управління запасами, оптимізація виробничих процесів, вдосконалення системи управління якістю та підвищення кваліфікації персоналу дозволять досягти значних економічних вигод та підвищити ефективність діяльності підприємства.

Витрати на персонал включають заробітну плату, соціальні відрахування, витрати на навчання та розвиток, а також інші пов'язані витрати. Ефективна оптимізація цих витрат може значно підвищити рентабельність та конкурентоспроможність підприємства. Першим кроком до оптимізації витрат на персонал є проведення детального аудиту. Це дозволяє виявити структуру витрат, визначити основні джерела витрат та оцінити їх ефективність. Аудит включає аналіз заробітної плати, соціальних відрахувань, витрат на навчання, бонусних програм та інших компонентів витрат на персонал.

Перегляд структури заробітної плати. Необхідно забезпечити конкурентоспроможний рівень заробітної плати, який відповідає ринковим умовам та продуктивності праці. Важливо також впровадити систему диференціації заробітної плати залежно від результатів роботи працівників. Бонусні програми повинні бути орієнтовані на досягнення конкретних цілей підприємства. Необхідно розробити чіткі критерії для нарахування бонусів, що стимулюватимуть працівників до підвищення продуктивності та досягнення високих результатів.

Висока плинність кадрів призводить до значних витрат на підбір та навчання нових працівників. Для зниження плинності необхідно провести аналіз причин, які змушують працівників залишати підприємство. Це може включати опитування працівників, аналіз умов праці та рівня заробітної плати. На основі результатів аналізу необхідно розробити заходи для зниження плинності кадрів. Це можуть бути покращення умов праці, підвищення рівня заробітної плати, впровадження програм кар'єрного розвитку та інші заходи, спрямовані на підвищення задоволеності працівників.

Внутрішнє навчання дозволяє знизити витрати на зовнішні тренінги та семінари. Для цього необхідно розробити внутрішні програми навчання, залучити досвідчених працівників до проведення тренінгів та забезпечити необхідні ресурси для внутрішнього навчання. Онлайн-навчання є ефективним та економічним способом підвищення кваліфікації працівників. Використання онлайн-курсів та вебінарів дозволяє знизити витрати на навчання та забезпечити доступ до якісних навчальних матеріалів для широкого кола працівників.

Системи управління персоналом (HRM-системи) дозволяють автоматизувати процеси управління персоналом, знизити витрати на адміністративні функції та покращити ефективність управління. HRM-системи забезпечують автоматизацію обліку робочого часу, управління заробітною платою, підбору персоналу та інших функцій.

Оптимізація витрат на персонал на підприємстві є важливим кроком до підвищення ефективності діяльності підприємства, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності. Проведення детального аудиту витрат на персонал,

перегляд структури заробітної плати та бонусних програм, управління плинністю кадрів, оптимізація витрат на навчання та розвиток, а також впровадження сучасних технологій управління персоналом дозволять досягти значних економічних вигод та підвищити ефективність управління персоналом.

Впровадження методу Activity-Based Costing на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”.

Activity-Based Costing (ABC) або метод калькуляції витрат за видами діяльності є сучасною методологією, яка дозволяє більш точно визначати витрати на виробництво продукції або надання послуг. Використання ABC дозволяє підприємствам отримати більш точну інформацію про витрати, що у свою чергу сприяє оптимізації процесів, підвищенню ефективності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. У цій статті розглянемо впровадження методології ABC на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” та його вплив на ефективність управління витратами.

Методологія ABC пропонує низку переваг у порівнянні з традиційними підходами до обліку витрат. Перш за все, ABC дозволяє більш точно визначати витрати на кожен вид діяльності, що сприяє кращому розумінню структури витрат і пошуку шляхів для їх оптимізації. Завдяки цьому методологія допомагає виявити непродуктивні витрати, що не додають вартості, і зосередити увагу на їх зменшенні або усуненні. Крім того, ABC сприяє оптимізації бізнес-процесів, підвищенню їх ефективності та зниженню витрат. Завдяки точному обліку витрат, ABC надає керівництву підприємства більш точну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління витратами, ціноутворення, планування виробництва та інших аспектів діяльності.

Процес впровадження ABC на ВХС розпочинається з аналізу поточної системи обліку витрат. Це дозволяє виявити її недоліки та визначити потреби у вдосконаленні. Наступним кроком є формування робочої групи з впровадження ABC, яка включатиме фахівців з бухгалтерії, фінансів, виробництва та інших відділів. Після цього проводяться навчальні семінари та тренінги для персоналу з метою ознайомлення з методологією ABC та її перевагами.

Одним з ключових етапів впровадження ABC є визначення видів діяльності та витратних центрів. Спочатку ідентифікуються всі основні види діяльності на підприємстві, такі як виробництво, зберігання, транспортування, маркетинг тощо. Потім підприємство розподіляється на витратні центри, кожен з яких відповідатиме за певний вид діяльності. Це дозволяє більш точно визначити витрати на кожен вид діяльності та розподілити їх між продуктами або послугами.

Після визначення видів діяльності та витратних центрів збирається інформація про всі витрати, пов'язані з кожним видом діяльності, включаючи прямі та непрямі витрати. На основі зібраних даних проводиться аналіз витрат для визначення основних чинників, що впливають на витрати. Це дозволяє ідентифікувати драйвери витрат для кожного виду діяльності, які визначають, як витрати розподіляються між продуктами або послугами.

Наступним кроком є впровадження ABC у існуючу облікову систему підприємства. Це забезпечує точне та своєчасне відображення витрат. Крім того, розробляються нові звіти та інструменти для моніторингу та аналізу витрат на основі ABC. Постійний моніторинг результатів впровадження ABC дозволяє оцінити його ефективність та виявити можливі проблеми. На основі отриманих результатів та зворотного зв'язку від персоналу вносяться необхідні корективи до методології та процесів.

Приклади застосування ABC на ВХС включають виробництво продуктів харчування, логістику та транспортування, а також маркетинг та продажі. Наприклад, у виробництві продуктів харчування ідентифікуються види діяльності, такі як виробництво різних видів продукції, і визначаються витрати на сировину, енергію, робочу силу та інші ресурси для кожного виду продукції. У логістиці та транспортуванні визначаються витрати на транспортування сировини та готової продукції, зберігання на складах, паливо, обслуговування транспортних засобів та оренду складських приміщень. У маркетингу та продажах визначаються витрати на рекламні кампанії, просування продукції, роботу торгових представників, заробітну плату, маркетингові матеріали та участь у виставках та заходах.

Впровадження методології Activity-Based Costing на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” дозволить значно підвищити точність обліку витрат та ефективність управління підприємством. Завдяки ABC ВХС зможе оптимізувати свої бізнес-процеси, зменшити непродуктивні витрати та приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку. Важливою складовою успіху є систематичний підхід до впровадження нових технологій та модернізації існуючих процесів, а також активна підтримка з боку керівництва підприємства. Впровадження енергозберігаючих технологій є не лише економічно вигідним, але й важливим кроком на шляху до сталого розвитку, зменшення екологічного впливу та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Використання Lean Management на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Lean Management або “ощадливе управління” є філософією та набором методик, спрямованих на підвищення ефективності бізнес-процесів шляхом усунення всіх видів втрат, що не додають вартості кінцевому продукту. ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” може значно підвищити свою продуктивність та знизити витрати, впровадивши Lean Management. Основні принципи Lean Management включають визначення цінності для споживача, визначення потоку створення цінності, безперервний потік, витягуючу систему та досконалість. Ці принципи спрямовані на створення продукту або послуги, що відповідають очікуванням споживачів за мінімальних витрат і максимальній ефективності.

Процес впровадження Lean Management на ВХС розпочинається з підготовки та навчання персоналу. Це включає ознайомлення з принципами та методами Lean, а також проведення тренінгів для ключових співробітників, які будуть відповідальні за впровадження та підтримку ощадливих процесів. Наступним кроком є визначення потоку створення цінності для основних продуктів ВХС. Це включає детальний аналіз всіх етапів виробничого процесу з метою виявлення кроків, які не додають цінності. На основі цього аналізу розробляється план з усунення виявлених втрат.

Kaizen, що означає "постійне вдосконалення", є ключовим компонентом Lean Management. ВХС може організувати регулярні Kaizen-сесії, на яких працівники всіх рівнів пропонують та впроваджують ідеї для вдосконалення процесів. Це дозволяє постійно поліпшувати ефективність виробництва та зменшувати витрати. Ще одним важливим елементом є впровадження методики 5S, яка включає сортування, систематизацію, прибирання, стандартизацію та підтримання порядку. Впровадження 5S на ВХС допоможе забезпечити ефективність робочих процесів, знизити час на пошук інструментів та матеріалів, а також підвищити безпеку на виробництві.

На основі аналізу потоку створення цінності та пропозицій, висунутих під час Kaizen-сесій, проводиться оптимізація виробничих процесів. Це може включати впровадження нових технологій, автоматизацію певних етапів виробництва, а також перегляд планування та управління запасами. Виробництво на основі фактичного попиту дозволяє уникнути надвиробництва та знизити запаси готової продукції. ВХС може впровадити витягуючу систему, де продукція виготовляється тільки тоді, коли є конкретне замовлення від клієнта. Це забезпечує більш ефективне використання ресурсів та зменшує витрати на зберігання.

Постійний моніторинг впроваджених змін та їх результатів дозволяє виявляти нові можливості для вдосконалення. Важливо забезпечити регулярну оцінку ефективності впроваджених заходів та вносити корективи на основі отриманих даних.

Впровадження Lean Management на ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" може призвести до значних покращень в ефективності виробничих процесів та зниження витрат. Очікувані результати включають зниження витрат на виробництво, підвищення продуктивності, покращення якості продукції, зменшення запасів та підвищення задоволеності клієнтів. Усунення втрат, що не додають цінності, дозволяє знизити витрати на матеріали, енергію та робочу силу. Оптимізація процесів та впровадження 5S сприяє підвищенню продуктивності праці, зменшенню часу на виконання операцій та покращенню організації робочих місць.

Постійне вдосконалення процесів за допомогою Kaizen дозволяє виявляти та усувати дефекти на ранніх стадіях, що призводить до підвищення якості продукції. Виробництво на основі фактичного попиту забезпечує більш швидке та точне виконання замовлень, що підвищує задоволеність клієнтів та зміцнює позиції підприємства на ринку.

Lean Management є потужним інструментом для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Впровадження цієї методології на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” дозволить значно знизити витрати, підвищити продуктивність та якість продукції, а також покращити задоволеність клієнтів. Завдяки систематичному підходу до вдосконалення процесів та активній участі персоналу ВХС зможе досягти високих результатів та забезпечити стійкий розвиток в умовах сучасного ринку.

Автоматизація процесів управління витратами на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

У сучасних умовах високої конкуренції та постійного зростання витрат на ресурси автоматизація процесів управління витратами стає надзвичайно важливою для забезпечення ефективного функціонування підприємств. ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” має великі можливості для підвищення своєї ефективності за рахунок впровадження автоматизованих систем управління витратами. Це дозволяє значно знизити витрати, підвищити продуктивність та забезпечити більш точний облік і контроль витрат. Використання автоматизованих систем забезпечує підвищення точності даних, оптимізацію ресурсів, підвищення продуктивності та покращення управлінських рішень.

Процес автоматизації управління витратами на ВХС включає кілька ключових етапів. Перед впровадженням автоматизованих систем необхідно провести детальний аналіз існуючої системи управління витратами. Це дозволяє виявити її недоліки та визначити основні напрями для вдосконалення. Важливо оцінити поточні процеси обліку та контролю витрат, а також визначити ключові показники ефективності, які потребують покращення.

Вибір відповідного програмного забезпечення є важливим етапом впровадження автоматизації. Необхідно оцінити різні системи управління витратами, що пропонуються на ринку, та обрати ту, яка найкраще відповідає потребам ВХС. Важливо враховувати такі фактори, як функціональність, сумісність з існуючими системами, можливості інтеграції, вартість та підтримка з боку постачальника програмного забезпечення. Після вибору відповідного програмного забезпечення необхідно провести його впровадження на підприємстві. Це включає налаштування системи відповідно до специфіки ВХС, інтеграцію з існуючими обліковими системами, а також проведення навчання для персоналу щодо використання нових інструментів. Важливо забезпечити плавний перехід до автоматизованої системи, мінімізуючи ризики та забезпечуючи безперервність бізнес-процесів.

Після впровадження автоматизованої системи необхідно забезпечити регулярний збір та аналіз даних про витрати. Автоматизовані системи дозволяють збирати дані в режимі реального часу, що забезпечує своєчасне виявлення відхилень та проблем. Аналіз даних дозволяє виявляти основні чинники, що впливають на витрати, та розробляти заходи для їх оптимізації. На основі аналізу даних проводиться оптимізація бізнес-процесів з метою зниження витрат та підвищення ефективності. Це може включати впровадження нових технологій, автоматизацію певних етапів виробництва, перегляд планування та управління запасами, а також вдосконалення системи мотивації та стимулювання працівників.

Постійний моніторинг ефективності автоматизованої системи управління витратами дозволяє виявляти нові можливості для вдосконалення та своєчасно вносити корективи. Важливо забезпечити регулярну оцінку результатів впроваджених заходів та їх впливу на загальну ефективність підприємства.

Впровадження автоматизованих систем управління витратами на підприємстві може призвести до значних покращень у роботі підприємства. Очікувані результати включають зниження витрат, підвищення продуктивності праці, покращення якості продукції, підвищення задоволеності клієнтів та забезпечення стійкого розвитку. Завдяки точному обліку та контролю витрат можливо виявляти

та усувати непродуктивні витрати, що дозволяє знизити загальні витрати на виробництво. Автоматизація рутинних операцій звільняє час працівників для виконання більш важливих завдань, що підвищує загальну продуктивність праці. Точний контроль та управління процесами дозволяють підвищити якість продукції та зменшити кількість дефектів. Оптимізація бізнес-процесів дозволяє забезпечити своєчасне та якісне виконання замовлень, що підвищує задоволеність клієнтів та зміцнює позиції підприємства на ринку.

Впровадження автоматизованих систем управління витратами сприяє підвищенню ефективності підприємства та забезпеченню його стійкого розвитку в умовах сучасного ринку. Автоматизація процесів управління витратами є важливим кроком на шляху до підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Підприємство може значно покращити свою роботу за рахунок впровадження автоматизованих систем управління витратами, що забезпечить зниження витрат, підвищення продуктивності та якості продукції, а також задоволеність клієнтів. Завдяки систематичному підходу до впровадження нових технологій та оптимізації процесів ВХС зможе досягти високих результатів та забезпечити стійкий розвиток в умовах сучасного ринку.

Оптимізація витрат та впровадження сучасних методів управління витратами є ключовими факторами підвищення ефективності та конкурентоспроможності ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”. Енергозберігаючі технології, автоматизація процесів, Lean Management та метод ABC є важливими складовими цього процесу, що дозволяють знизити витрати, підвищити ефективність виробництва та забезпечити стійкий розвиток підприємства.

3.2 Оцінка економічного ефекту від впроваджених заходів

Для оцінки довгострокового економічного ефекту від впровадження сучасних методів управління витратами можна використовувати кілька фінансових показників і методів, таких як ROI, NPV, IRR, а також сценарний аналіз.

Довгостроковий економічний ефект від впровадження запропонованих заходів:

Вхідні дані:

Початкові інвестиції: 500000 грн

Річні грошові потоки: 150000 грн протягом 5 років

Дисконтна ставка: 10%

NPV – Net Present Value (Чиста Поточна Вартість)[42].

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - \text{Початкові інвестиції} \quad (3.1)$$

де, CF_t - cash flow, грошовий вхідний чи вихідний потік за період t ;

r - ставка дисконтування або прибутковість, яка може бути зароблена при альтернативному вкладенні коштів;

t - номер періоду часу;

n - кількість періодів;

$$NPV = \frac{150000}{(1+0,1)^1} + \frac{150000}{(1+0,1)^2} + \frac{150000}{(1+0,1)^3} + \frac{150000}{(1+0,1)^4} + \frac{150000}{(1+0,1)^5} - 500000$$

$$NPV = 136364 + 123966 + 112696 + 102451 + 93138 - 500000 = 68615 \text{ грн}$$

Чиста поточна вартість (NPV) становить 68615 грн. Позитивне значення NPV свідчить про те, що проект є вигідним та генерує додаткову вартість понад початкові інвестиції. Це означає, що проект покриває витрати і приносить додатковий прибуток, що робить його привабливим для інвестування.

IRR – Internal Rate of Return (Внутрішня Норма Прибутковості)[42].

$$0 = NPV = \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+IRR)^t} \quad (3.2)$$

IRR - це дисконтна ставка, при якій NPV дорівнює нулю. Для нашого проекту IRR становить 12%

Внутрішня норма прибутковості (IRR) становить 12%. Це означає, що інвестиції у проект приносять 12% річного доходу. Оскільки IRR перевищує дисконтну ставку (10%), проект вважається вигідним. Високий IRR вказує на те, що проект має хорошу рентабельність і є привабливим з точки зору інвесторів.

ROI – Return on Investment (Рентабельність Інвестицій)[42].

$$ROI = \frac{CVI - CI}{CI} \quad (3.3)$$

де, CVI - Current Value of Investment, поточна вартість інвестиції;

CI - Cost of Investment, витрати на інвестиції;

$$ROI = \frac{(150000 * 5) - 500000}{500000} * 100\% = 50\%$$

Рентабельність інвестицій (ROI) становить 50%. Це означає, що за кожную вкладену гривню проект приносить 50 копійок прибутку. Високий показник ROI свідчить про ефективність інвестицій та високий рівень прибутковості. Це підтверджує доцільність вкладення коштів у проект, оскільки інвестиції генерують значний прибуток.

Розрахунок економічних показників NPV, IRR та ROI для впровадження запропонованих заходів на ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” свідчить про вигідність та ефективність інвестицій. Позитивне значення NPV (68615 грн) вказує на те, що проект приносить додаткову вартість понад початкові інвестиції. Висока внутрішня норма прибутковості (12%) свідчить про хорошу рентабельність проекту, а високий показник рентабельності інвестицій (50%) підтверджує його високу прибутковість[42].

Сценарний аналіз є важливим інструментом для оцінки економічного ефекту від впровадження сучасних методів управління витратами за різних умов розвитку подій.

Для цього розглянемо три сценарії: оптимістичний, базовий та песимістичний. Кожен з цих сценаріїв має свої характеристики, що дозволяють оцінити вплив різних факторів на фінансові результати підприємства.

Оптимістичний сценарій

Передбачається, що грошові потоки будуть зростати щороку завдяки успішному впровадженню сучасних методів управління витратами, підвищенню ефективності виробничих процесів та зростанню попиту на продукцію підприємства. В цьому сценарії враховуються сприятливі економічні умови, стабільний ріст ринку та позитивний вплив нових технологій на продуктивність.

Окрім цього, підприємство впроваджує сучасну технологію управління складськими запасами та Lean Manufacturing, що значно покращує ефективність виробництва та знижує витрати.

Базовий сценарій

Цей сценарій передбачає стабільні грошові потоки, які не змінюються протягом періоду аналізу. Він враховує збереження поточних умов виробництва та реалізації продукції без суттєвих змін на ринку. Це реалістичний сценарій, що розраховує на стабільне функціонування підприємства без значних потрясінь. Підприємство в цьому випадку впроваджує тільки програму заохочення персоналу, що допомагає підтримувати стабільний рівень продуктивності та задоволеності працівників.

Песимістичний сценарій

Цей сценарій передбачає зменшення грошових потоків щороку через несприятливі економічні умови, зниження попиту на продукцію, можливі збої у виробництві або інші негативні фактори. Він враховує ризики, пов'язані з невизначеністю на ринку та можливими труднощами у впровадженні нових методів управління витратами. У цьому сценарії підприємство не впроваджувало рекомендованих заходів, що призводить до зниження конкурентоспроможності та погіршення фінансових результатів.

Вхідні дані для сценарного аналізу:

Початкові інвестиції: 500,000 грн

Дисконтна ставка: 10%

Таблиця 3.1 — Грошові потоки для кожного сценарію

Сценарій	Рік 1	Рік 2	Рік 3	Рік 4	Рік 5
Оптимістичний	160,000	170,000	180,000	190,000	200,000
Базовий	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000
Песимістичний	140,000	130,000	120,000	110,000	100,000

Оптимістичний сценарій: грошові потоки зростають щороку.

Базовий сценарій: грошові потоки залишаються стабільними.

Песимістичний сценарій: грошові потоки зменшуються щороку.

Розрахунок NPV для кожного сценарію:

Оптимістичний сценарій:

$$NPV = \frac{150000}{(1 + 0,15)^1} + \frac{150000}{(1 + 0,15)^2} + \frac{150000}{(1 + 0,15)^3} + \frac{150000}{(1 + 0,15)^4} + \frac{150000}{(1 + 0,15)^5} - 500000$$

$$NPV = \frac{160000}{1.1} + \frac{170000}{1.21} + \frac{180000}{1.331} + \frac{190000}{1.464} + \frac{200000}{1.611} - 500000$$

$$NPV = 145455 + 140496 + 135245 + 129780 + 124172 - 500000 = 175148 \text{ грн}$$

Базовий сценарій:

$$NPV = \frac{150000}{(1 + 0,1)^1} + \frac{150000}{(1 + 0,1)^2} + \frac{150000}{(1 + 0,1)^3} + \frac{150000}{(1 + 0,1)^4} + \frac{150000}{(1 + 0,1)^5} - 500000$$

$$NPV = 136364 + 123966 + 112696 + 102451 + 93138 - 500000 = 68615 \text{ грн}$$

Песимістичний сценарій:

$$NPV = \frac{140000}{(1 + 0,1)^1} + \frac{130000}{(1 + 0,1)^2} + \frac{120000}{(1 + 0,1)^3} + \frac{110000}{(1 + 0,1)^4} + \frac{100000}{(1 + 0,1)^5} - 500000$$

$$NPV = \frac{140000}{1.1} + \frac{130000}{1.21} + \frac{120000}{1.331} + \frac{110000}{1.464} + \frac{100000}{1.611} - 500000$$

$$NPV = 127273 + 107438 + 90149 + 75157 + 62078 - 500000 = -37905 \text{ грн}$$

Аналіз сценаріїв:

Оптимістичний сценарій: NPV становить 175,148 грн. Це свідчить про високий рівень вигідності проекту за умови, що грошові потоки зростатимуть щороку. Інвестиції є дуже привабливими.

Базовий сценарій: NPV становить 68,615 грн. Проект залишається вигідним, і навіть стабільні грошові потоки забезпечують позитивний економічний ефект.

Песимістичний сценарій: NPV становить -37,905 грн. У цьому випадку проект є збитковим через зменшення грошових потоків щороку. Це вказує на високий ризик інвестицій при несприятливих умовах.

Сценарний аналіз показує, що впровадження запропонованих заходів є економічно вигідним у базовому та оптимістичному сценаріях, де грошові потоки залишаються стабільними або зростають. Однак, у песимістичному сценарії, де грошові потоки зменшуються, проект стає збитковим, що свідчить про необхідність врахування ризиків і розробки стратегій для мінімізації негативних

впливів. Цей аналіз допоможе підприємству краще підготуватися до різних умов розвитку і забезпечити стійкий фінансовий результат.

Отже, проведений аналіз та запропоновані заходи щодо впровадження сучасних методів управління витратами на ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" підтверджують їх економічну доцільність та ефективність. Впровадження методології Activity-Based Costing дозволить більш точно розподіляти непрямі витрати на продукцію, що сприятиме покращенню калькулювання собівартості та підвищенню прозорості обліку витрат. Використання Lean Management спрямоване на зменшення втрат та оптимізацію виробничих процесів, що позитивно вплине на продуктивність та зменшення витрат на одиницю продукції. Автоматизація процесів управління витратами забезпечить підвищення точності обліку, зменшення часу на обробку даних та швидкість прийняття управлінських рішень.

Розрахунок економічного ефекту показав, що всі запропоновані заходи мають позитивне значення NPV, що свідчить про вигідність інвестицій. Високий показник IRR свідчить про високу рентабельність проектів, а показник ROI підтверджує їх привабливість для інвесторів. Сценарний аналіз показав, що навіть у базовому сценарії підприємство залишатиметься прибутковим, а в оптимістичному - значно збільшить свою рентабельність.

Таким чином, впровадження сучасних методів управління витратами дозволить ПрАТ "Вінницька харчосмакова фабрика" забезпечити стійкий розвиток, підвищити конкурентоспроможність та фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання бакалаврської роботи досліджено комплекс питань, пов'язаних із забезпеченням ефективного управління витратами на підприємствах харчової промисловості на прикладі ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика».

Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Теоретичні основи управління витратами. Аналіз теоретичних підходів до управління витратами показав, що ефективне управління витратами є критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Витрати класифікуються за різними ознаками, включаючи прямі та непрямі, постійні та змінні, явні та неявні витрати. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції, тоді як непрямі включають загально-адміністративні витрати. Постійні витрати залишаються незмінними незалежно від обсягу виробництва, тоді як змінні витрати змінюються пропорційно до обсягу виробництва. Явні витрати відображаються у фінансовій звітності, тоді як неявні включають альтернативні витрати. Ця класифікація дозволяє менеджерам точно планувати витрати та оцінювати фінансові ризики, пов'язані з коливаннями виробничих обсягів.

2. Аналіз діяльності ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика». Проведений аналіз діяльності підприємства показав, що основними факторами, що впливають на рівень витрат, є зростання цін на сировину та енергоносії, а також зміни в трудовому законодавстві. Пандемія COVID-19 спричинила суттєві зміни у виробничих процесах, включаючи збільшення витрат на забезпечення санітарних норм та зменшення продуктивності через обмеження. Воєнний стан в Україні також мав значний вплив на логістичні ланцюги та стабільність постачання сировини, що призвело до збільшення витрат на забезпечення безперервності виробництва. Крім того, аналіз показав, що підприємство змушене адаптувати свої операційні стратегії, щоб відповідати новим умовам ринку та підтримувати свою конкурентоспроможність.

3. Методологічні підходи до оцінки ефективності управління витратами. Для оцінки ефективності управління витратами використано кілька методів, включаючи маржинальний аналіз, аналіз беззбитковості та аналіз структури витрат. Маржинальний аналіз дозволяє визначити вплив змін обсягів виробництва на загальні витрати та прибуток, що є ключовим для прийняття управлінських рішень. Аналіз беззбитковості допомагає встановити обсяг виробництва, при якому доходи повністю покривають витрати, що є критично важливим для стратегічного планування. Аналіз структури витрат дозволяє детально розглянути складові витрат та ідентифікувати можливості для їх оптимізації, що сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами.

4. Пропозиції щодо удосконалення системи управління витратами. Розроблені пропозиції включають впровадження сучасних методологій управління витратами, таких як Lean Management, Activity-Based Costing (ABC) та Procurement Management Systems. Lean Management орієнтований на мінімізацію витрат та підвищення ефективності виробничих процесів через впровадження принципів ощадливого виробництва. Метод ABC дозволяє більш точно визначити витрати, пов'язані з конкретними видами діяльності, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень. Впровадження системи управління закупівлями дозволить підприємству оптимізувати процес закупівель, знизити витрати на сировину та покращити взаємовідносини з постачальниками.

5. Економічна ефективність впровадження запропонованих заходів. Розрахунок економічної ефективності показав, що впровадження запропонованих заходів дозволить значно знизити витрати підприємства, підвищити якість управлінських рішень та забезпечити стабільний фінансовий результат. Зокрема, застосування Lean Management може призвести до зниження витрат на виробництво на 15-20%, тоді як метод ABC дозволяє точніше розподілити накладні витрати, що сприяє їх оптимізації. Впровадження системи управління закупівлями може знизити витрати на закупівлю сировини до 10% за рахунок більш ефективного планування та вибору постачальників.

6. Соціально-економічний ефект. Впровадження сучасних методів управління витратами сприятиме не тільки підвищенню економічної ефективності підприємства, але й покращенню умов праці та екологічної безпеки. Зокрема, застосування енергоефективних технологій дозволить зменшити викиди парникових газів та покращити екологічні показники підприємства. Крім того, автоматизація виробничих процесів сприятиме зменшенню фізичних навантажень на працівників та покращенню їх умов праці. Це сприятиме підвищенню мотивації та продуктивності праці, що в кінцевому результаті позитивно вплине на фінансові показники підприємства.

Таким чином, результати даного дослідження можуть бути використані для вдосконалення системи управління витратами на ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика» та інших аналогічних підприємствах харчової промисловості. Запропоновані рекомендації мають практичне значення і можуть бути впроваджені на практиці для забезпечення ефективного управління витратами та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Впровадження сучасних методологій управління витратами дозволить підприємствам не лише знизити витрати, але й підвищити якість управлінських рішень, що сприятиме загальному покращенню фінансових результатів та забезпеченню стійкого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Т. В. Сутність витрат і значення їх систематизації. Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. № 10. С. 66–67. URL: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/MV_10_2016.pdf (дата звернення: 14.05.2024).
2. McConnell C.R., Brue S.L., Flynn S.M. ECONOMICS: PRINCIPLES, PROBLEMS, AND POLICIES. 18-те вид. New York : McGraw-Hill/Irwin, 2009.
3. Ліпський Р.В. Теоретичні основи обліку витрат виробництва та виходу продукції рослинництва. Національна металургійна академія України, актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки. 2016. № 5. С. 405–407. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9454/1/Балог_Даньків_Дніпро_2016_Студ_наук_конф.pdf (дата звернення: 14.05.2024).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року №87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99> (дата звернення: 15.05.2024).
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 15.05.2024).
6. Брюховецька Т., Колмакова О. Основні принципи управління витратами. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток. 2018. № 1. С. 52–53.
7. Адирова Т. І. Удосконалення Системи Управління Витратами На Підприємствах Виноробної Промисловості. Ефективна економіка. 2011. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=846> (дата звернення: 16.05.2024).
8. Благодир Л., Яворська К. Система оцінювання ефективності функціонування переробних підприємств: методичні засади. Причорноморські Економічні

- Студії. 2018. № 29. С. 64–65. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/29_1_2018.pdf (дата звернення: 17.05.2024).
9. Костецька Н. І. Управління витратами на підприємствах в умовах ризику. *Економіка та суспільство*. 2021. №34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1035/992> (дата звернення: 23.05.2024).
 10. Сай Л. П., Пшик-Ковальська О. О. Ризики при мотивуванні персоналу підприємства. *Ефективна економіка : електронний журнал*. 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5718> (дата звернення: 23.05.2024).
 11. Kaplan, R. S., & Anderson, S. R. (2017). Time-Driven Activity-Based Costing: A Simpler and More Powerful Path to Higher Profits. Harvard Business Review Press.
 12. Drury, C. (2019). Management and Cost Accounting (11th Edition). Cengage Learning.
 13. Маренчук-Грішанок А. С. Забезпечення ефективності управління витратами на підприємстві. *Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи*. 2024. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2024/paper/view/21619> (дата звернення: 04.06.2024).
 14. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 83–89. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.7.83
 15. Назаренко С. А., Фейш М. О. Підходи до формування системи управління витратами на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-40> (дата звернення: 07.06.2024).
 16. Косташ Т. В., Михалків А. А. Підходи до прийняття рішень щодо ціноутворення в системі управління витратами підприємств харчової переробної промисловості в умовах невизначеності. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7531> (дата звернення: 03.06.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.102

17. Історія ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”: веб-сайт. URL: <https://vhsvin.com.ua/ua/pro-kompaniyu/istoriya/> (дата звернення: 02.06.2023)
18. Продукція ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”: веб-сайт. URL: <https://vhsvin.com.ua/ua/shop/> (дата звернення: 02.06.2023)
19. Інтелектуальна власність ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/edr/30453389/patents> (дата звернення: 02.06.2023)
20. Річна звітність ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/smida/30453389?year=2020> (дата звернення: 02.06.2023)
21. Виробництво продукції Private Label ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”: веб-сайт. URL: <https://vhsvin.com.ua/ua/vidi-diyalnosti/virobnictvo-pid-stm/> (дата звернення: 02.06.2023)
22. Фінансова звітність ТОВ “ВІДЖИ ПРОДАКШІН” 2023 рік: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/edr/42602802/finances> (дата звернення: 02.06.2023)
23. Фінансова звітність ТОВ “ТОРЧИН ФУДС” 2023 рік: веб-сайт. URL: https://clarity-project.info/edr/45030763/finances?current_year=2023 (дата звернення: 02.06.2023)
24. Фінансова звітність ПрАТ “ЧУМАК” 2023 рік: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/edr/24106105/finances> (дата звернення: 02.06.2023)
25. Куць , Т., & Басиста , С. (2018). Управління Виробничими Запасами Сучасних Підприємств. Молодий вчений, 11 (63), 451-454. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3509> (дата звернення: 04.06.2024)
26. Корнійчук Г. В. Сучасний теоретичний базис управління фінансовим потенціалом підприємств. Економіка та держава. 2017. № 5. С. 52–55. (дата звернення: 07.06.2024).
27. Вінницька Міська Рада Виконавчий Комітет Рішення, Про затвердження Плану Дій зі сталого енергетичного розвитку м. Вінниці до 2020 року. С. 86 https://vmci.vn.ua/wp-content/uploads/2019/02/plan_diy_z_energ.pdf

28. Khalatur, S., Honcharenko, O. and Homuk, N. (2022), “Financial engineering tools for comprehensive assessment of financial status of enterprises”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 39–44. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.39
29. Пархоменко Л. А., Малюга Л. М., Фротер О. С., Нижник І. О. Методи обліку та управління операційними витратами. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 50–54. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.50 (дата звернення: 07.06.2024).
30. Меліхова Т. О., Градобік А. О. Удосконалення документування обліку та аудиту запасів на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8331> (дата звернення: 06.06.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.9
31. Денисюк О. Г. Використання ресурсного потенціалу підприємства та його фінансової складової. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6113> (дата звернення: 04.06.2024).
32. Тульчинська С. О., Дергалюк М. О., Радкевич Д. О. Стратегія підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на світовому ринку в умовах макроекономічної нестабільності. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8493> (дата звернення: 10.06.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.3
33. Черноіванова Г. С. Визначення поняття «витрати» згідно П(С)БУ і МСБО та в працях сучасних вчених. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 71–74.
34. Фінансова звітність ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021 рік. The Clarity Project: веб-сайт. URL: clarity-project.info/edr/30453389/finances?current_year=2021
35. Фінансова звітність ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2022 рік. The Clarity Project: веб-сайт. URL: clarity-project.info/edr/30453389/finances?current_year=2022

36. Фінансова звітність ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2023 рік.
The Clarity Project: веб-сайт. URL: clarity-project.info/edr/30453389/finances?current_year=2023
37. Поддєрьогін А. М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України. Фінанси України №11/2009. С. 94-100
- 38.С. Гречко А. В., Дударенко Н. С. Теоретико-методичні засади управління витратами підприємства. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. №18, 2016. С.183-189
39. Маркус О. М. Особливості бюджетування як інструмент контролю витрат на ремонті основних засобів підприємства // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу .Вип. 3 (30). 2014. С. 238-251
40. Борисюк І. О. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Електронний ресурс. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/borysiuk.pdf> (дата звернення: 04.06.2024).
- 41.Петровська С. А. Формування системи показників для оцінки інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової.
42. NPV, IRR, ROI та не тільки – як оцінити ефективність інвестицій. веб-сайт МСП-партнерс: веб сайт. URL: <https://msp-partners.com.ua/npv-irr-roi-ta-net%D1%96lki.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

(обов'язковий)

Протокол перевірки кваліфікаційної роботи
на наявність текстових запозичень

Назва роботи: Забезпечення ефекта відстої управління витратами на підприємстві з метою підвищення продуктивності праці.
Тип роботи: бакалаврська дипломна робота
Підрозділ кафедра ММЕ, факультет МІБ
(кафедра, факультет)

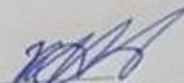
Показники звіту подібності Unicheck

Оригінальність 94,6% Схожість 5,4%

Аналіз звіту подібності (відмітити потрібне)

- ☐ Запозичення, виявлені у роботі, оформлені коректно і не містять ознак плагіату.
☐ Виявлені у роботі запозичення не мають ознак плагіату, але їх надмірна кількість викликає сумніви щодо цінності роботи і відсутності самостійності її автора. Роботу направити на доопрацювання.
☐ Виявлені у роботі запозичення є недобросовісними і мають ознаки плагіату та/або в ній містяться навмисні спотворення тексту, що вказують на спроби приховування недобросовісних запозичень.

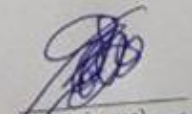
Особа, відповідальна за перевірку

(підпис)

Карачина Н.П.
(прізвище, ініціали)

Ознайомлені з повним звітом подібності, який був згенерований системою Unicheck щодо роботи.

Автор роботи

(підпис)

(підпис)

Керівник роботи

Мачуха-Григорук Л.С.
(прізвище, ініціали)
Білодід Л.М.
(прізвище, ініціали)

ДОДАТОК Б
(обов'язковий)

Фінансова звітність підприємства
ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”
за 2021-2023 роки

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2021 рік			
Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	248.00	259.00
первісна вартість	1001	417.00	487.00
накопичена амортизація	1002	169.00	228.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	15 378.00	1 165.00
Основні засоби	1010	27 269.00	58 360.00
первісна вартість	1011	59 780.00	98 615.00
знос	1012	32 511.00	40 255.00
інші фінансові інвестиції	1035	12.00	12.00
Відстрочені податкові активи	1045	9.00	9.00
Усього за розділом I	1095	42 916.00	59 805.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	13 606.00	20 346.00
Виробничі запаси	1101	13 406.00	19 435.00
Готова продукція	1103	133.00	794.00
Товари	1104	67.00	117.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	30 730.00	36 030.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	17 759.00	6 494.00
з бюджетом	1135	990.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	119.00	210.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 791.00	2 920.00
Готівка	1166	35.00	235.00
Рахунки в банках	1167	1 756.00	2 685.00

Витрати майбутніх періодів	1170		77.00
Усього за розділом II	1195	64 995.00	66 077.00
Баланс	1300	107 911.00	125 882.00
Пасив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	228.00	228.00
Капітал у дооцінках	1405	425.00	
Додатковий капітал	1410		2 960.00
Резервний капітал	1415	57.00	57.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	79 372.00	87 818.00
Усього за розділом I	1495	80 082.00	91 063.00
Довгострокові кредити банків	1510		7 000.00
Усього за розділом II	1595		7 000.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	15 000.00	5 300.00
товари, роботи, послуги	1615	6 926.00	13 987.00
розрахунками з бюджетом	1620	920.00	3 054.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	650.00	622.00
розрахунками зі страхування	1625	304.00	214.00
розрахунками з оплати праці	1630	1 210.00	1 432.00
за одержаними авансами	1635	132.00	673.00
Поточні забезпечення	1660	1 207.00	1 457.00
Доходи майбутніх періодів	1665	1 105.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	1 025.00	1 702.00

Усього за розділом III	1695	27 829.00	27 819.00
Баланс	1900	107 911.00	125 882.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	190 090.00	174 423.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	146 767.00	127 180.00
Валовий: прибуток	2090	43 323.00	47 243.00
Інші операційні доходи	2120	17 770.00	14 411.00
Адміністративні витрати	2130	5 574.00	5 552.00
Витрати на збут	2150	26 393.00	23 701.00
Інші операційні витрати	2180	18 784.00	12 334.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	10 342.00	20 067.00
Інші фінансові доходи	2220	1.00	104.00
Інші доходи	2240	7.00	12.00
Фінансові витрати	2250	566.00	271.00
Інші витрати	2270	2.00	1.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	9 782.00	19 911.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1 761.00	-3 607.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	8 021.00	16 304.00

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2022 рік

Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітної періоду, тис. грн	На кінець звітної періоду, тис. грн
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	259.00	209.00
первісна вартість	1001	487.00	530.00
накопичена амортизація	1002	228.00	321.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1 165.00	3 041.00
Основні засоби	1010	58 360.00	56 761.00
первісна вартість	1011	98 615.00	106 525.00
знос	1012	40 255.00	49 764.00
інші фінансові інвестиції	1035	12.00	12.00
Відстрочені податкові активи	1045	9.00	9.00
Усього за розділом I	1095	59 805.00	60 032.00
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	20 346.00	32 158.00
Виробничі запаси	1101	19 435.00	30 570.00
Готова продукція	1103	794.00	1 364.00
Товари	1104	117.00	224.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	36 030.00	51 029.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	6 494.00	20 236.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	210.00	82.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	2 920.00	3 640.00
Готівка	1166	235.00	374.00
Рахунки в банках	1167	2 685.00	3 266.00
Витрати майбутніх періодів	1170	77.00	57.00
Усього за розділом II	1195	66 077.00	107 202.00
Баланс	1300	125 882.00	167 234.00
Пасив			

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	228.00	228.00
Додатковий капітал	1410	2 960.00	2 052.00
Резервний капітал	1415	57.00	57.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	87 818.00	111 601.00
Усього за розділом I	1495	91 063.00	113 938.00
Довгострокові кредити банків	1510	7 000.00	
Усього за розділом II	1595	7 000.00	
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	5 300.00	11 594.00
товари, роботи, послуги	1615	13 987.00	18 881.00
розрахунками з бюджетом	1620	3 054.00	3 074.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	622.00	714.00
розрахунками зі страхування	1625	214.00	284.00
розрахунками з оплати праці	1630	1 432.00	1 356.00
за одержаними авансами	1635	673.00	14 044.00
Поточні забезпечення	1660	1 457.00	1 402.00
Інші поточні зобов'язання	1690	1 702.00	2 661.00
Усього за розділом III	1695	27 819.00	53 296.00
Баланс	1900	125 882.00	167 234.00
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
Фінансові результати			

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	259 086.00	190 090.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	192 266.00	146 767.00
Валовий: прибуток	2090	66 820.00	43 323.00
Інші операційні доходи	2120	39 520.00	17 770.00
Адміністративні витрати	2130	6 538.00	5 574.00
Витрати на збут	2150	31 406.00	26 393.00
Інші операційні витрати	2180	38 747.00	18 784.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	29 649.00	10 342.00
Інші фінансові доходи	2220		1.00
Інші доходи	2240	726.00	7.00
Фінансові витрати	2250	1 369.00	566.00
Інші витрати	2270	2.00	2.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	29 004.00	9 782.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-5 221.00	-1 761.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	23 783.00	8 021.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	9 782.00	19 911.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1 761.00	-3 607.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	8 021.00	16 304.00

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика” за 2023 рік			
Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	209.00	233.00
первісна вартість	1001	530.00	1 058.00
накопичена амортизація	1002	321.00	825.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3 041.00	637.00
Основні засоби	1010	56 761.00	76 988.00
первісна вартість	1011	106 525.00	136 928.00
знос	1012	49 764.00	59 940.00
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	12.00	12.00
Відстрочені податкові активи	1045	9.00	
Усього за розділом I	1095	60 032.00	77 870.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	32 158.00	30 006.00
Виробничі запаси	1101	30 570.00	28 003.00
Незавершене виробництво	1102		1 354.00
Готова продукція	1103	1 364.00	403.00
Товари	1104	224.00	246.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	51 029.00	46 450.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	20 236.00	13 347.00
з бюджетом	1135		143.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	82.00	524.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	3 640.00	2 866.00
Готівка	1166	374.00	447.00

Рахунки в банках	1167	3 266.00	2 419.00
Витрати майбутніх періодів	1170	57.00	201.00
Інші оборотні активи	1190		25.00
Усього за розділом II	1195	107 202.00	93 562.00
Баланс	1300	167 234.00	171 432.00
Пасив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	228.00	228.00
Додатковий капітал	1410	2 052.00	1 504.00
Резервний капітал	1415	57.00	57.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	111 601.00	136 515.00
Усього за розділом I	1495	113 938.00	138 304.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	11 594.00	4 563.00
товари, роботи, послуги	1615	18 881.00	14 733.00
розрахунками з бюджетом	1620	3 074.00	4 476.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	714.00	1 156.00
розрахунками зі страхування	1625	284.00	431.00
розрахунками з оплати праці	1630	1 356.00	1 660.00
за одержаними авансами	1635	14 044.00	253.00
Поточні забезпечення	1660	1 402.00	1 543.00
Доходи майбутніх періодів	1665		967.00
Інші поточні зобов'язання	1690	2 661.00	4 502.00
Усього за розділом III	1695	53 296.00	33 128.00

Баланс	1900	167 234.00	171 432.00
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	310 798.00	259 086.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	235 167.00	192 266.00
Валовий: прибуток	2090	75 631.00	66 820.00
Інші операційні доходи	2120	16 767.00	39 520.00
Адміністративні витрати	2130	8 354.00	6 538.00
Витрати на збут	2150	36 814.00	31 406.00
Інші операційні витрати	2180	16 922.00	38 747.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	30 308.00	29 649.00
Інші фінансові доходи	2220	12.00	
Інші доходи	2240	627.00	726.00
Фінансові витрати	2250	542.00	1 369.00
Інші витрати	2270	22.00	2.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	30 383.00	29 004.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-5 469.00	-5 221.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	24 914.00	23 783.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	8 021.00	16 304.00

ДОДАТОК В
(обов'язковий)

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА

«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ
ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ВІННИЦЬКА
ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА») »

Забезпечення ефективності управління витратами на підприємствах харчової промисловості (на прикладі приватного акціонерного товариства "Вінницька харчосмакова фабрика")

Виконав ст. гр. ЕК-20 б
Маренчук-Грішанок Андрій Сергійович
Керівник БКР к.е.н., доц. каф. ММЕ Благодир Л.М.

Таблиця 1.1 — Тракткування поняття “витрати” в національних стандартах бухгалтерського обліку.

Стандарт	Визначення
П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [О]	Витрати — це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
П(С)БО 16 “Витрати” [О]	Витрати — або зменшення активів, або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
МСБО [О]	Витрати — зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду, що відбувається у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов’язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Згідно Податкового кодексу України [О]	Витрати — це сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах. Такі витрати спрямовані на здійснення господарської діяльності платника податку (підприємця)

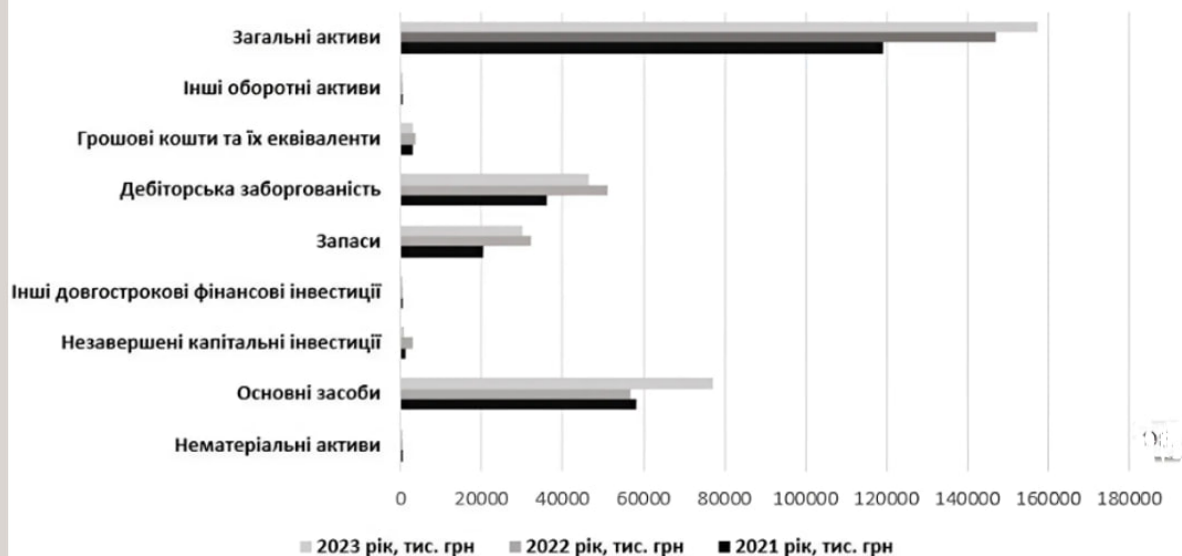
Таблиця 1.3 — Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати, Непрямі витрати
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на основну продукцію, Витрати на побічну продукцію, Витрати на роботи, Витрати на послуги
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали, Заробітна плата, Відрахування на соціальні заходи, Амортизація, Інші витрати
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати, Витрати на оплату праці, Відрахування на соціальні заходи, Амортизація, Інші
За місцем виникнення витрат	Виробничі підрозділи, Адміністративні підрозділи, Збутові підрозділи
За календарними періодами	Поточні витрати, Одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати, Адміністративні витрати, Витрати на збут, Інші витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати, Непродуктивні витрати

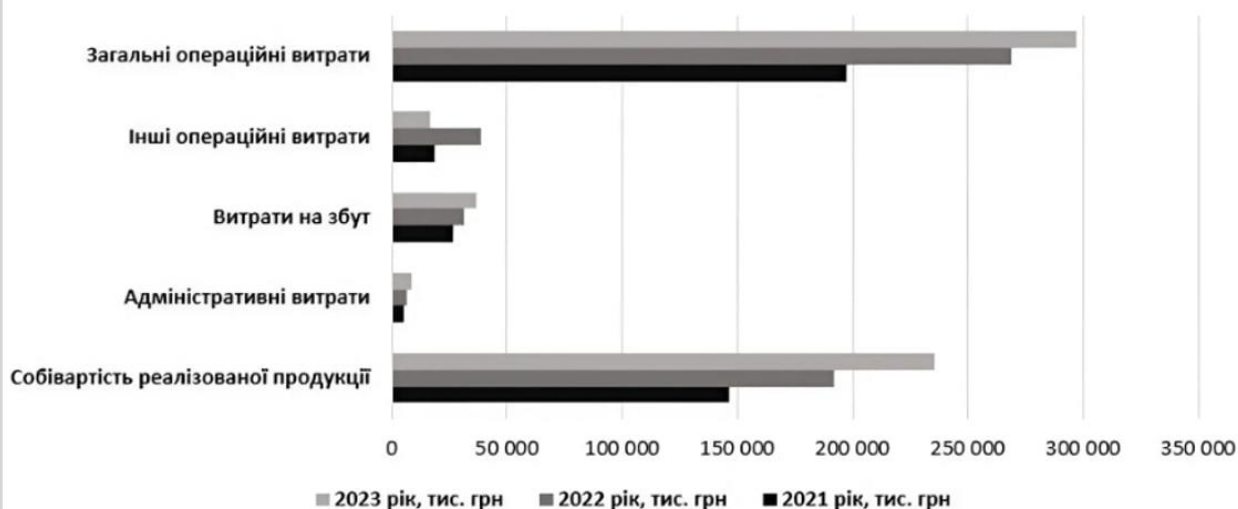
Основні елементи витрат ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Елементи витрат, тис. грн.	Роки			Відхилення			
	2021	2022	2023	2022 від 2021		2023 від 2022	
				Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8
Матеріальні витрати	146767	192266	235167	45499	1,31	42901	1,223
Витрати на оплату праці	5574	6538	8354	964	1,173	1816	1,278
Відрахування на соціальні заходи	1210	1457	1543	247	1,204	86	1,059
Амортизація	1207	1369	542	162	1,134	-827	0,396
Собівартість реалізованої продукції	146767	192266	235167	45499	1,31	42901	1,223
Адміністративні витрати	5574	6538	8354	964	1,173	1816	1,278
Витрати на збут	26393	31406	36814	5013	1,19	5408	1,172
Загальні операційні витрати	197518	268957	297257	71439	1,36	28300	1,105
Інші операційні витрати	18784	38747	16922	19963	2,063	21825	0,437
Разом	210502	268957	297257	58455	1,278	28300	1,105

Загальна структура активів ПрАТ “Вінницька харчосмакова фабрика”

Візуалізація динаміки основних витрат підприємства 2021-2023 роки

Порівняння матеріаломісткості з підприємствами-конкурентами у 2023 році

Підприємство	Сировина та матеріали, тис. грн	Виробництво, од	Матеріаломісткість, грн/од
Вінницька харчосмакова фабрика	35002	1400000	25
Торчин фудс	33010	1350000	24,44
Чумак	34501	1380000	25
Віджи продакшн	36003	1400000	25,71